

A magyar gazdaságpolitikai helyzet elemzése és értékelése

2009. IV. negyedév

Készítette: Kéri László és Petschnig Mária Zita

Budapest, 2010. január 20.

Tartalom

I. Politikai folyamatok.....	3
1. Botrányok.....	3
<i>1.1. Médiabotrányok – futószalagon.....</i>	<i>3</i>
<i>1.2. Nagykövetek levele.....</i>	<i>7</i>
<i>1.3. A H1N1 vírus hazai fogadtatása.....</i>	<i>9</i>
<i>1.4. Energiapolitikai talányok.....</i>	<i>10</i>
2. A Bajnai-kormány őszi teljesítménye.....	14
3. Párthátterek.....	19
<i>3.1. Az MSZP ősszel.....</i>	<i>19</i>
<i>3.2. A Fidesz a döntő csata előtt.....</i>	<i>23</i>
<i>3.3. MDF- dilemmák.....</i>	<i>26</i>
II. Gazdaságpolitikai kérdések.....	27
1. Gazdasági folyamatok.....	27
2. Fontosabb gazdaságpolitikai döntések.....	29
<i>2.1. A PSZÁF tevékenységének új alapokra helyezése.....</i>	<i>29</i>
<i>2.2. A banki ügyfelek védelme.....</i>	<i>30</i>
<i>2.3. A banki hitelezés korlátozása.....</i>	<i>31</i>
3. Bérkérdések.....	32
4. A költségvetési vita hordaléka.....	33
Zárszó.....	42

I. Politikai folyamatok

2009 utolsó hónapjai meglepően unalmasra sikeredtek, legalábbis az esztendő első szakaszának számtalan fordulatot hozó, meglepetések sorozatával folyamatosan tarkított idejéhez képest. Ezért az októbertől a 2010. januárjáig tartó szakasz legfontosabb eseményének egyértelműen a költségvetési vitát, illetve a sikeres végszavazást tartjuk. Már csak azért is, mert Bajnai Gordon kormányfővé választásától megállás nélkül azt hallhattunk, miszerint e kisebbségi/szakértői kormányzás teherbíró képességének legfontosabb mozzanata a költségvetés elfogadása lesz.

Főként az eseménytelenség miatt látszik célszerűnek, ha a szokásos negyedévenkénti elemzésünket ezúttal nem kötjük kitüntetett eseményekhez, hanem megkíséreljük inkább a legfontosabb hatalmi/politikai tényezőknek az elmúlt időben kifejtett tevékenységeit áttekinteni. Természetesen a költségvetés mindenképpen megkerülhetetlen és centrális jelentőségű probléma volt, ezért a tartalmával, valamint az elfogadásával kapcsolatos kérdésekre több helyen is vissza-vissza fogunk térni. Az intézményi körkép előtt azonban – mintegy bemelegítésként – érdemes tennünk egy olyan kitérőt, amely első látásra talán zavarba ejtően tarka viszonyokról tanúskodó portré lesz. *Négy ügyet járunk körül* - külön-külön tán nem is érdekesek, de együttesen arra mindenképpen alkalmasak, hogy bevezessen minket az érintett hónapok közéleti alaphangulatába, az október utáni hetek tematizációs színjátékainak világába.

Októbertől januárig vissza-visszatérően jelentkeztek olyan botrányos, olykor kisszerű, olykor pedig rémisztően nagy volumenű ügyek, amelyeknek a közös vonása az volt, hogy igazi háttérükről egyetlen alkalommal sem kaptunk megnyugtató képet, ám azt joggal sejthettük, hogy mindegyikük mögött minden fantáziát meghaladó nagyságrendű összegeknek lehetett valóságos mozgató erejük. Sem a médiához, sem az érintett hatóságokhoz képest nem rendelkezünk nagyobb varázserővel, így mi sem ígérhetjük, hogy valami szenzációs leleplezéssel kiderítjük mindazt, amit az említett intézményeknek nem sikerült. Azt viszont megtehetjük, hogy az ügyeket csokorba gyűjtve, s józan szkepszisünket használva kíséreljük meg levonni néhány olyan következtetést, amelyet egy ilyen - informális jellegű – beszámolóban bizonyosan megengedhetőnek vélünk.

1. Botrányok

1.1. Médiabotrányok – futószalagon

Még szeptember végén elkezdődött a közszolgálati MTV és a – ki is? - talán a kormány között egy meglehetősen kisszerű zsarolási művelet. A költségvetési alapszámokból könnyedén volt kiolvasható, hogy ezúttal a szokásos szent tehenek nem fogják megkapni azt az összeget, amelynek elherdálásához évtizedek óta hozzászoktak. Így látszott ez most a BKV-tól a MÁV-ig, az önkormányzatoktól az MTV-ig sok-sok intézmény esetében. Az MTV vezetői úgy gondolták, hogy olyan eszközzel vágnak vissza, amit leginkább a kormány mögött álló MSZP találhat sérelmesnek. A kényszerű takarékossgal takarózva, egyik napról a másikra megszüntették a Nap-tévé által birtokolt reggeli műsorfolyamatot, s a felszabadult adásidőt visszaterelték a királyi tévé keretei közé. Annyiban nem számítottak rosszul, amennyiben tényleg csak a szocialisták néhány politikusa háborodott fel igazán, s még a média többsége is csak ímmel-ámmal tette szóvá a nagyon is átlátszó trükköt és az idő előtti átállási szándékot. Az MTV ugyanis feltűnően olyan megoldást talált ki, ami nyílt hadüzenet lehetett a szocialista elnökségnek, ám nagyon is megfelelehetett a Fidesz előzetes elvárásainak. Nem beszélve arról a köztudott tényről, miszerint éppen a napkeltés műsor megoldása piszkálta eddig is leginkább az ellenzék médiaízlését. Az egykori kormányzó koalícióval szimpatizáló média is meglehetősen langyosan tiltakozott, aminek nem annyira a Fidesszel való egyetértés lehetett az oka, hanem sokkal inkább a Gyárfás Tamás személye körül – nem ok nélkül – felgyülemlett ellenszenv taszító hatása. (Van a széleskörű népszerűtlenségnek olyan szintje, ami mindenféle szakmai szolidaritási szintnél erőteljesebb és Gyárfásnak valóban régen sikerült már ezt a szintet önerőből elérnie.)

Októberben még kb. két hétig tartott a média halk morgolódása, meg az új - meglehetősen Fideszes stílusú - műsor szapulása, de az MTV vezetői nem tudtak semmi lényegeset elérni. Közben tucatnyi munkátlan vezetőjének megalapozatlanul magas fizetése egy időre ugyanúgy hírré vált, mint előtte nem sokkal a BKV-s vezetők megdöbbentő jövedelme. Végül az egész botrány arra lett jó, hogy megjelenhetett néhány hasznos és informatív írás arról is, hogy az MTV hány milliárd forintnyi támogatást nyelt el a médiatörvény elfogadása óta eltelt tizenkét év során – miközben nézettségi adatait tekintve

már az első három csatorna közé sem tartozik (időnként még a Viasat is nagyobb népszerűséget tudhat magáénak). A csata zaj kb. három hét után el is csitult, leginkább azzal a tanulsággal, hogy ebben a küzdelemben nem lehetett sem mártírokat, sem pedig győzelemre érdemes küzdő feleket felmutatni, hanem csakis olyan feleket, akik – különböző szinteken és különböző hatékonysággal – de azért nagy–nagy rendszerességgel fosztogatták a költségvetési forrásokat. Legfeljebb abban lehetett vita köztük, hogy melyikük tette mindezt közvetlenül vagy közvetve... A vitának a napirendről történt gyors lekerülésében annak volt nagy szerepe, hogy *október végén kitört egy másik, az előzőnél sokkal nagyobb hullámokat kiváltó médiabotrány.*

Történt, hogy az ország két legnépszerűbb, leghallgatottabb kereskedelmi rádiójának – a Slágernek és a Danubiusnak - egyszerre járt le a koncessziós ideje, s az új pályázat során az eljáró ORTT nem e két - inkumbens - tulajdonosnak adott további lehetőséget, hanem két olyan társulásnak, amelynek korábbi szakmai tevékenysége egyáltalán nem tette őket esélyessé. Nem úgy, mint az általuk megajánlott pénz... Továbbá az a meglehetősen nyílt titok, miszerint az egyiküknek a FIDESZ, a másiknak pedig az MSZP jelentheti mind a tulajdonosi, mind pedig a szakmai/kulturális hátterét. (A két adó már eddig is széles szakmai körben vitatott meghosszabbítási lehetőségeknek köszönhette működését, de azért az is érdekes, hogy ezt a hosszabbítást a maga idején távolról sem kísérte olyan erejű figyelem, mint e mostani döntést.) Talán még ebből sem lett volna igazán nagy botrány, ha a döntési folyamat körüli előzetes vitákban be nem kapcsolódik még négy-öt olyan egyéb szál is, amelynek a korábbi - mtv-s – vitákban egyáltalán nem volt szerepe.

Először is: itt azonnal megjelentek azok a külföldi tulajdonosok, akiknek lobbijuk ereje, nemzetközi botrányt okozó képessége messze felülmúlja nemcsak az ORTT, de az egész magyar közvélemény hatókörét. Főként a Sláger Rádiót birtokló amerikai csoportról van szó, amely még azt is nagyon hamar képes volt elérni, hogy az amerikai képviselőház (915-ös sorszámmal) elfogadjon egy olyan ajánlást, ami elítélte az ORTT szerepét ebben a döntésben...

Másodszor, a döntés előtt megszólalt a kormányfő és a köztársasági elnök is, s ugyan nem foglaltak közvetlenül állást a lehetséges döntést illetően, de nyomatékkal hívták fel a

figyelmet a legegyszerűbb jogállami normák betartásának szükségességére. Nyilván jó okuk lehetett előzetes aggodalmuk kifejezésére.

Harmadszor, az ORTT elnöke meglehetősen egyértelműséggel a széles nyilvánosság előtt szállt szembe a várhatóan egyeztetett pártalkuk hátán nyugvó döntés jogi alapjaival; jogi aggályait a lehető legszélesebb médiatálalás jegyében lehetett megismerni. S valljuk be, hogy több mint pikáns az a helyzet, amikor egy kormányzati szintű fél-államigazgatási szervben nem az történik, amit az elsőszámú vezető jónak és helyesnek tart.

Negyedszer, amíg az előbbi (mtv-s) konfliktusban a szocialisták és a fideszesek ellenérdekű felek voltak, addig a frekvenciadöntés esetében nagyon is egységesen álltak ki egymás mellett a...kivel/mivel szemben is....? A szakírók szerint a jogállamisággal és az alkotmányos renddel szemben... (Mint később látni fogjuk, fogunk még találni példát ugyanebből a hónapból hasonló összetételű és szerkezetű összefogásra.)

Ötödször, ebben a konfliktusban legalább két hétig megszólalhatott és a nemzeti hős, „a kétpárti diktatúra áldozatai”-szerepkörében tetszeleggetett néhány olyan rádiós és szórakoztatóipari hoppmester, aki egyébként évek óta azzal tüntetett, hogy magasról tesznek a politikára. Azt mindenképpen el kell ismerni, az ő hangjuk, szavuk olyan milliókhoz is eljutott, akiknek a politikai élettel történő érintkezése a véletlenszerűnél is esetlegesebb szokott lenni.

Mindezen tényezők szinergikus hatásaként ez a frekvenciaügy uralta a hazai közéletet október utolsó hetétől egészen december elejéig, vagyis éppen azokban a hetekben, amikor a költségvetési végszavazásra sor került. S az átlag magyar állampolgár lényegesen sűrűbben hallhatott arról, hogy vajon mi lesz az ő szeretett Bochkor Gáborával, mint a költségvetésnek az ő személyes sorsát is érintő hatásairól. Egyébként a két utódrádió meglepően gyorsan betelepedett az elődök világába, mint ahogyan a mártírok derékhada is szép lassan belesimult az új rádiók működési rendjébe. Mindazonáltal az utóközdelmek sem ígérkeznek nagyon könnyű menetnek, január elején például a Fővárosi Bíróság első fokon jogellenesnek találta a Sláger rádió rováására hozott ORTT-döntést. 1997-ben azonban már azt is megtanulhattuk, hogy médiaügyekben az igazságszolgáltatás felső határa nem a csillagos ég, hanem még annál is följebb van. (Aki esetleg nem emlékszik: az RTL és a vele szemben

szabályosan pályázó Baló-féle pályázat között egyáltalán nem a jogrend alapján hozták meg a végső döntést...)

A későbbiek kedvéért már ehelyütt is szeretném rögzíteni azt a felismerést, hogy a cikkek, riportok százaiból a lehető legkevésbé sikerült megtudni a lényegét: hogyan, milyen mechanizmusokon keresztül, milyen finanszírozási technikával kapcsolódik a két rádió a két nagy párthoz. Ez azért érdekes, mert a kapcsolódást egyébként szinte minden megszólaló készpénznek vette, és természetesnek tartotta, ezért talán úgy gondolta, hogy nem is szorul különösebb bizonyításra...

1.2. Nagykövetek levele

November 18-án került nyilvánosságra, hogy a hazánkba akkreditált országok nagykövetei közül kilencen közösen aláírt levélben fordultak a magyar kormányhoz és közvéleményhez néhány, általuk rendkívül aggasztónak tartott jelenség miatt. A levél főként a korrupció terjedését, valamint a külföldi beruházók, tulajdonosok számára kedvezőtlen és diszkriminatív hazai gyakorlatot, valamint a bizonytalan jogi környezetet tette kifogás tárgyává. Ez a lépés meglehetősen problémás volt. Részben azért, mert az aláírók által képviselt országok mindegyikének igen nagy a súlya mind a magyar külkereskedelmi mérlegben, mind pedig a tőke mozgásokban. Részben azért, mert nem szokás ilyen durván kinyilvánítani azt, amit amúgy is mindenki tud: hogy t.i. a diplomáciai testületek mindenekelőtt a maguk országának könyörtelen gazdasági érdekérvényesítői is. Részben pedig előre tudható volt, hogy egy ilyen fellépésnek nagyon hamar tovagyűrűző nemzetközi sajtóvisszhangja, további negatív hatásai lesznek. A legzavaróbb azonban az volt, hogy a levélben megemlített két konkrét ügyben valóban számos vitatható momentum akadt.

Az egyik: a rádiós frekvencia-ügyben ugyan világos volt az érintett amerikai tőkéscsoport elszenvedett profitvesztesége, de azért azt senki sem vehette túl komolyan, hogy emiatt kellene nemzetközi bonyodalmaknak keletkezniük. Itt inkább az volt elgondolkodtató, ahogyan az amerikai befektetők képesek voltak a maguk privat érdekeiket pillanatokon belül nemzetközileg is megvédendő jogi problémává avatni. Lehet ezt a tényt nem szeretni, csak éppen figyelmen kívül hagyni nem lehet. El kell fogadni azt, hogy az ilyen jellegű konfliktusokban ezerszer körültekintőbb magatartásokat vagyunk kénytelenek tanúsítani.

A másik ügy már jóval kacifántosabb. A pécsi Vízmű visszaállamosítása ugyanis nemcsak vitatható keretek között történt, hanem – miután ez egyenes következménye volt a helyi Fidesz-hatalomátvételnek – olyan konfliktusként aposztrofálódott, aminek az volt a jelentése, mintha már a választások utáni leendő Fidesz-kormány küzdelmeit láthatnánk az idetelepült külföldi tőkével. E konfliktus lehetőségére eddig legfeljebb a különféle, meglehetősen kétértelmű Orbán-nyilatkozatokból lehetett következtetni, ám a pécsi eljárás a nyugati megfigyelők számára azt a fejetlen patriotizmust és elborult agyú nacionalizálást idézte meg, amit a franciák félévszázaddal ezelőtt százszor és ezerszer meg- és átéltek - Indokinától egészen Algériáig - egy évtizeden keresztül gyarmataik elvesztése során . Felteszem, Páva Zoltánnak, Pécs polgármesterének fogalma sincs az ilyen jellegű francia érzékenységekről és beidegződésekről, de azért az nagyon meglepő és elkeserítő, ha egy százhetven ezres városban nem akadt senki, aki felhívta volna a figyelmét egy ilyen veszélyre. S történt mindez nagyjából azon a héten, amikor Bajnai Gordon magyar miniszterelnökként hivatalos látogatásra érkezett – Franciaországba... A hazai média megkímélte a magyar átlagpolgárt annak a mérhetetlenül kínos helyzetnek az érzékeltetésétől, ahogyan a kormányfő kénytelen volt utazása minden pillanatában a pécsi vízmű ügyében magyarázkodni, és magyarázkodni.... Nem véletlen, hogy hazajövelekor első dolga volt az aláíró nagykövettel találkozni, és világossá tenni: a kormány nem az általuk kifogásolt szellemben kívánja jövőbeni gazdaságpolitikáját folytatni.

Ehhez képest meglehetősen zavaró lehetett, hogy a köztársasági elnök némi késéssel viszont a nagykövetek fellépését kifogásolta, s tartotta azt a nemzetközi érintkezés világában szokatlanul durva beavatkozásnak. Nem mondanám, hogy ebben ne lett volna nagyon sok igazsága, de egy olyan helyzetben, amikor megint az ország globális megítélése, szavahihetősége, a nemzetközi folyamatokhoz való alkalmazkodásának a képessége a tét, akkor talán érdemesebb megfontolni, hogy elő kell-e állni mégoly indokolt és valós sérelmek hivatalos felemlítésével... Az elnöknek sorozatosan nincs szerencséje a nemzetközi gesztusaival, s nem biztos, hogy mindig a külvilág hajt velünk szemben a sztrádán szabálytalanul. Mindezt azért is át kell gondolnunk, mert mind a hazai, mind az itthoni komolyabb interpretációk között szép számmal hallható volt az is, mintha ez a levél nem is annyira a Bajnai-kormányra szólt volna, mint amennyire már az utána jövő kabinetnek. Talán ezért is volt kontraproduktív ez az államfői közbeszólás.

1.3. A H1N1 vírus hazai fogadtatása

Ezen az őszön Magyarországot is elérte az a vírus, amely eredetileg Közép-Amerikában kezdte az áldoztait szedni, majd az év második felében valamennyi kontinensen felütötte a fejét. Hazánkba sajnos éppen olyan időkben érkezett meg, amikor mindenről kétféleképpen volt szokás gondolkodni, így a vírus komolyságáról is. Októberre világossá vált, hogy ennek az influenza-fajtának mindenekelőtt baloldali ellenfelei lehetnek, mert rendes magyar ember - jobboldali nemzeti karakterrel megtámogatva – oly mértékben ellenáll neki, hogy nem is szükséges magát beoltatnia. A baloldaliak meg persze olyan gyávák, hogy hanyatt-homlok rohantak maguknak minél előbb oltóanyagot szerezni. Legalábbis ilyen következtetésre juthatott volna valaki olyan kívülálló, aki ezekben a hetekben a hazai közéleti vitákat próbálta volna értelmezni. Mondjuk, mindez nem esett túlzottan távol a már egy évtizede megszokottá vált közéleti örültségek mintáitól, s talán így is maradt volna minden, ha hirtelen a szomszédos Ukrajnában néhány napon belül meg nem haltak volna jó néhányan e betegségben, s nem látta volna a magyar tv-néző, hogy odaát, hogy verekednek a vakcináért, ami nincs. Ettől a pillanattól kezdve egészen más lett a konfliktus tárgya, a korábbi kritikusok azért kezdték bírálni a kormányt, mert nem gondoskodott kellő mennyiségű oltóanyagról, oltóhelyről, és nem törte le időben a nemzeti érzelmű orvosok ellenállását.

Az újabb keletű viták hevében aztán kiderült, hogy mi is volt másfél hónapon keresztül az igazi oka a konfliktusnak, mert nem annyira a vírussal, meg az oltóanyaggal volt a probléma, hanem az ellenzék nem bízott az előállító cégben. A jobboldali sajtó, valamint az ellenzéki politikusok rendkívüli erőfeszítésekkel kezdték firtatni azoknak a ciprusi, Sechelles-szigeteki cégeknek a tulajdonosi hátterét, amelyek az Omninvest mögött rejtőzhetnek. Nem kis sajtókutakodással, de sikerült előásni, hogy ez a cég már az első Gyurcsány-kormány idején milliárdokat kapott a várható madárinfluenza elleni oltóanyag világpiacon történő sikeres forgalmazására, ám ezeknek a milliárdoknak nyomuk veszett. A HVG - majd a jegyzetek között megtalálható – írásaiból pedig egyértelművé válhatott, hogy ez a cég több mint gyanús szálakon kötődik az egykori BM-esek érdekköréhez, valamint a Nemzetbiztonsági szolgálatot részben már elhagyó csoportokhoz. Vagyis, mintha ez alkalommal valami nagyszabású fedőcéghez jutottak volna, olyanhoz, amelynek zavaros és nem túl jó hírű nemzetközi titkosszolgálati kapcsolatai éppúgy lennének, mint egyéb, nagyon

is nem nyilvános funkciói. Az igazán illetékesek roppant csöndesen viselkedtek, az oltóhelyek csak-csak megnyíltak és az egész ügy januárra nemcsak úgy ült el, mintha nem is lett volna, de úgy is, hogy ami valóban lett belőle, ott is csak a gyanú maradt meg. Az viszont elemi erővel. Megint egy olyan szféra, ahol sok-sok milliárd forint fordul meg, de a nyilvánosságnak semmiféle esélye nincs arra, hogy megtudja: miért is.

1.4. Energiapolitikai talányok

E sorok írói becsülettel be kell, hogy vallják: semmit sem értenek az energiapolitikai kérdésekhez, mégis, az elmúlt években többször is volt olyan érzésük, mintha a nagypolitikai csatározások színpalái mögött a legfontosabb kérdések/talányok rendre az energia körül kavarnának. Annyit persze minden laikus is tudhat, hogy minden egyes fontos energiapolitikai döntésnek száz és százmilliárd forintnyi kihatásai lehetnek. S ahol ennyi pénz mozdul meg, ott nyilván az érdekharcolat sem a hagyományos eszköztárral szokás vívni. Hazánkban még annyival bonyolultabb is lehet mindez, hogy ez a terület hagyományosan szocialista vadászterület, érdekeltségi mező volt, ahová azonban az elmúlt évtizedben fokozatosan bekéredzkedett a Fidesz is, illetve volt egy nem lényegtelen szdsz-es periódus is (amikor Kóka úr volt a gazdasági tárca révén a döntéseket felügyelő személy). A változások előszeleit ebben az ágazatban is érezni lehet, mert ezen a késő őszen nagyon mozgalmas képet mutatott az energiavilág. Hozzáértésünket ezúttal azzal pótoljuk, hogy az elmúlt három hónap nagyszámú szakírásaiból kiválasztottunk hét olyant, amely számunkra fontos információkat jelentett, s a segítségével kíséreljük meg érzékeltetni a háttérben zajló nagyszabású játszmák lehetséges szerkezetét. Az írásokat *négy különböző kérdés* köré rendezve ismertetjük.

Az EMFESZ-ügy Már április végétől sejthető volt, hogy e cég környékén nagy tétre menő mérkőzéseket vívhatnak. Igen, de – kik is...? Még a hazai viszonyok között is szokatlanak tűnő adásvételi trükkök sorozata után ma már az sem világos, hogy ki kit birtokol... A Népszabadság november 21-i számában a – szakmában jól ismert- szakíró, Marnitz István krimihez hasonlatos fordulatokkal ismerteti meg a jámbor olvasót. Van itt szó mindenről: ukrán és orosz titkosszolgálatokról, egykori nagyhatalmú mszmp-s politikusok feltűnő tüsténkedéseiről, a Magyar Energia Hivatal mosolyogni valóan bábszerepre kényszerített statiszta-mivoltáról. Letartóztatásokról, házkutatásról, zsarolásokról. De a legérdekesebb: eltűnt közben kb. ötvenmilliárd forint, s ez időtájt nem hiányzik senkinek sem

ez az összeg. A Gazprom sokáig cáfolta, hogy bármi köze lenne az egészhez, majd váratlanul hevesen érdeklődő tulajdonos-jelöltté válik. (A tájékozatlan kívülállót az egész nagyon emlékezteti a MOL körül néhány éve folytatott játszmákra). Érdekes ezekben az ügyekben, hogy a zavaros történetek végén valahogyan mindig feltűnik a Gazprom...

Írások a háttérhez:

- Ereszt az EMFESZ –szelep. Népszabadság, 2009. nov. 21.
- A Gazpromot érdekli az EMFESZ. Népszabadság, nov. 26

Törvénymódosítási rohamozás a költségvetési vita árnyékában. Már októberben bőven lehetett hallani arról, hogy a leendő áramár körül mindenféle hatalmi csaták zajlanak, de azt nem lehetett biztosan tudni, hogy milyen tételeket milyen súllyal fognak az áram árában szerepeltetni. Majd a viták sűrűjében Podolák György szocialista és Fónagy János fideszes képviselő együtt nyújtanak be a parlamentnek egy olyan komplex törvénycsomagot, amelyet aztán példátlan gyorsassággal vernek keresztül a – máskor nagyon is lomhán mozgatható - jogalkotó nagyüzemen. A szakmai észrevételeket a korabeli sajtóban néhányan meg is tették, nekünk mindenestre csak annyi tűnik fel, hogy még soha nem lehetett ilyen sebességgel és a házszabálytól eltérve ilyen jelentőségű joganyagot alkotni. Az még az újságíróknak is feltűnt, hogy a törvénymódosításban kirívóan erőteljesen dominálnak a Mol és az MVM érdekei, mint ahogyan az is, hogy a kormány, s így a kormány szervének tekinthető Magyar Energia Hivatal is kimaradt ebből a lázas jogalkotásból. Mintha az energialobbyi magának írt volna jogszabályt. S az is teljesen kivételes, hogy a tíz éve harcban álló Fidesz és MSZP képes volt ennyire testvériesen megegyezni egymással, és példásan együttműködni. Igaz, az egyik tudósításból – amúgy mellékesen - az is kiderült, hogy az új szabályozás következtében az áramfogyasztóktól a megújuló energia-termelés támogatására összegyűlt (váratlan módon mintegy százmilliárdosra felgyarapodott) összeget az eredeti céljaihoz képest egészen másképpen sikerült elhasználni. Talán a pénz sorsának aprólékos végigkövetése némi magyarázat lehet a páratlan pártegység megszületésére is. (Meg arra is, hogy miért éppen az MDF-es meg SZDSZ-es képviselők nem szavazták meg a testvéri együttműködés e szép gyümölcsét.)

Írások a háttérhez:

- Tőzsdére ültetik az áramárat? Népszabadság, okt. 15.
- Együtt fűtenek be. Nagykoalíció egy MOL-MVM-ügyben, Magyar Narancs, dec.10.
- Energikus törvényhozók. MSZP-Fidesz-egységfront az MVM és a Mol ügyében, Népszabadság, dec. 28.

A Magyar Energia Hivatal talányos szerepe. Ezt az alpontot nem kell megírni, mert erről egészen kivételesen részletes és szokatlanul nagy terjedelmű írást olvashatunk az ÉS nov. 27-ei számában. Szabó M. István *Leföldelt szürke eminenciások*-címmel megírt tanulmánya aprólékosan bemutatja, hogy a Magyar Energia Hivatal a megalakulása óta eltelt 15 év során nem tudta betölteni szakpolitikai irányító szerepkörét, mert a parlamenti pártok energiapolitikusai kivették a kezéből az összes fontos döntést. Pedig... az évek során itt elvileg ezermilliárdos összegnek megfelelő stratégiai döntéseket kellett – lehetett – volna meghozni, s a szervezet mégsem tudott felnőni a maga elképzelt feladatához.

S a távolabbi jövőről. Fura módon éppen a Népszabadság – és éppen ezekben a napokban - adott helyet Gyürk Andrásnak, (akit a szűkebb szakmai körökben a Fidesz egyik meghatározó energia-politikusának tartana) arra, hogy körvonalazza a távolabbi jövő energia-stratégiai elképzeléseit. Az írás ezt meg is teszi, lényegében hét pontban foglalja össze mindazt, amit a következő 15-20 évben Magyarországnak tennie kellene. Az egyes tételek között nem nehéz ráismerni néhány olyan gondolatmenetre, melyet a Fidesz az elmúlt évtizedben rendre hangoztatott. Egyéb forrásokat figyelembe véve viszont az is érdekes, hogy a szerző nem tartozott azon csoportosuláshoz, akik a szocialistákkal karöltve hozták létre a - már említett – törvénycsomagot, sőt inkább az egyet nem értők közé sorolódott.

(Gyürk András: Lépéskényszerben. Népszabadság,. dec. 11.)

X X X X X

Mi a közös tanulsága a négy ügynek? Első megközelítésben az, hogy szinte párhuzamosan, október/novemberben zajlottak. S aligha lehet feltételezni, hogy ne lettek volna egymással szoros kapcsolatban. S ez a másik momentum. Az, hogy a média ingerküszöbét sem külön-

külön, sem pedig együtt nem érik el annyira, hogy bekerülhessenek a fontos, legalább háromnapos figyelem középsőbe. Az viszont több mint feltűnő, hogy ebben a szférában a pártok közötti engesztelhetetlen gyűlölködés helyett egészen másfajta viszony uralkodik. Talán, mert a tét is más S ez már a harmadik mozzanat: ötvenmilliárd, százmilliárd, ezermilliárd...ilyen tétek röpködnek a háttérben. A hazai média meg elvan Zuschlag hetven milliójával, Eleonóra százmilliójával..., olyan ügyekkel, amelyek az energijátszmák ezrelékét jelentik. Ha jelentik.

Irodalom:

A tévés konfliktushoz:

- Még pártatlanabb, még objektívebb. Magyar Narancs. okt. 1.
- Ébredés ideje. Heti Válasz, okt.1.
- Szürreális film kockái, Figyelő, okt.1.
- Dupla fejés. Népszabadság, okt. 2. / Nagy József összeállítása.)
- A normális állapot. És. okt.2 (Váncsa István vezércikke)
- Hatalmi játszmák a köztévében . HVG, okt.10. (Jakus Ibolya)
- Hangverseny. Média és politika. Figyelő, okt.15.
- Tévéválság. A megszorult „királyi”. 168 óra. okt.22.
- Hősök és névtelenek. Magyar Narancs. okt. 29. (Koltai András)

A rádiós pályázati botrányról:

- Győztesek közt cinkos. HVG, okt. 24. (Jakus Ibolya)
- MI lesz a következő hét év Slágere? Népszabadság, okt. 28.
- Működésben az ország. MaNcs. nov. 5.
- Lóláb dobol a hangszórón. Heti Válasz, nov. 5.
- Nem a Sláger és Danubius rádiókért...Figyelő, nov. 5.
- Elefántok. És. nov. 6. (Széky János)
- Köd előtte, köd utána. Botrányos rádiópályázatok. HVG, nov. 7. (Jakus Ibolya)
- Politikai frekvencián. Rádiós pályázat, Figyelő, nov. 5.
- Vége a dalnak? 168 óra, nov. 5.
- Romlott éter. Az ORTT szerepéről, MaNcs. nov.12.
- Sláger-gyanú. Heti Válasz, nov.12.

- Rádiós pályázat. Figyelő, nov.19.

A nagykövetek leveléhez:

- A pártokra tolt a nagykövetek panaszait Bajnai. origo.hu/itthon - 20091123
- Sólyom sértőnek találta a nagykövetek nyilatkozatát. origo.hu/itthon - 20091205
- Kell-e törődni a külföldről érkező Magyarország-kritikákkal? origo.hu/Komment.hu. 2009. dec. 09.
- Elítélte a rádiópályázatokat az amerikai képviselőház origo.hu/nagyvilág 2009.12.09

A H1N1 vírus hátteréhez:

- Kié az Omninvest? HVG. dec. 5
- A Cég cége. BM-közeli Omninvest ? HVG. dec. 12.

2. A Bajnai kormány őszi teljesítménye

„Kormányom megalakulásakor fejünkhöz vágták, hogy mi csak ügyvezető kabinet vagyunk. Ezzel szemben olyan horderejű lépéseket tettünk az elmúlt hat hónapban, amelyekre nem volt példa az utóbbi tíz évben” – mondta a miniszterelnök a Figyelő c. hetilapnak adott interjújában, november közepén. Ami azt illeti, nem volt alaptalan ez a némi önérzettől fűtött büszkeség. Lehet persze mindezt a kormány drukkeréként, vagy ellenfeleként is értékelni, s akkor homlokegyenest ellenkező véleményeket kellene összeegyeztetnünk. Ezúttal is beérjük a krónikáiró távolságtartásával, s megpróbáljuk *nyolc apró pontban körvonalazni az őszi kormányzati teljesítmény* megítélhetőségét meghatározó körülményeket.

- A költségvetési vita egyeztetési részleteivel teltek az őszi hónapok, ám azt is szögezzük le, hogy emberemlékezet óta nem volt arra hazánkban példa, hogy november 30-án megszavazott/elfogadott költségvetése legyen az országnak. Mindez nemcsak parlamenti csatározást jelentett, hanem a háttérben el kellett fogadtatni legalább két párttal is a kellemetlen részleteket. Folyamatosan meg kellett küzdeni a szakszervezetekkel, akik leginkább ilyen időkben mutatják meg létezésüket. Az önkormányzatokkal vívott harc már a nyár végén elkezdődött, amikor az első keretszámokról a leginkább sérelmet szenvedett szféra értesült, s nem is csillapult a végszavazásig. Hasonlókat mondhatunk az Érdekegyeztető Tanáccsal kapcsolatos viszonyokról is. E kötelező listán túl, az őszi hangos volt a BKV-val, a MÁV-val, az MTV-vel, a Volánnal való csatározásoktól is, s nem mondhatjuk, hogy a

kormány bármelyikben vesztes lett volna. Igaz, azt sem, hogy a tömeghangulat maximálisan elfogadta volna azt a kormányzati érvelést, miszerint egy válságkölségvetésben mindenkinek hozzá kell szoknia a szerényebb keretek közötti gazdálkodás kényszereihez.

Tömören akként összegezhethetünk, hogy a kormányzat – dacára a kezdeti kételkedéseknek – képes volt valamennyi politikai csatáját eredménnyel megvívnia ahhoz, hogy az addigi válságkezelésbe szervesen beleilleszthető költségvetéssel mozdulhasson a magyar gazdaság át a következő - választási - évre. Az elfogadott költségvetés ellen a legutolsó pillanatokban elindított frontális ellenzéki támadásoknak az értelmezése már egy egészen más kontextushoz tartozik, erre majd a Fidesz elemzése kapcsán ki is fogunk térni.

– A kormány személyi összetétele alig változott, talán Draskovics Tibor idő előtti kimenekülése okozott negyvennyolc órás hírkavarást. A helyére került Forgács Imre meg eléggé sokat látott vén motoros ahhoz, hogy az üresen maradt pozíciót pillanatokon belül kitöltse. (14 éves korom óta ismerem, s három helyen is vele dolgoztam, kb. harminc éven át... van némi fogalmam a rutinjáról...) Egyébiránt a kormányzati működésben továbbra is megmaradt az a fura aránytalanság, amit már a legelső hónap után érzékelni lehetett: Bajnai minden nap látszik, Oszkó pénzügyminiszter minden héten, Balázs külügyminiszter havonta kétszer, a többiek meg egyáltalán nem. Legfeljebb olyankor, ha a tárcájukat érintően éppen valami balhé tör ki, de ilyen alkalmakkor is csak olyan rövid időre, hogy másnapra már el lehet felejtetni őket. S el is feledjük, mindet. (Azt hiszem, a közvélemény meg lehet győződve arról, hogy Falus Ferenc az egészségügyi miniszter, mert őt kétnaponta hallhatta/láthatta mindenki. Székely urat meg csak a szűkebb kollegiális környezetében.) Az egyéb személyi döntések közül kiemelkedő jelentőségű volt Andor László eu-biztosi jelölése, valamint Belyó Pál kinevezése a KSH élére. A kormányfő mind a kettővel kivívta a Fidesz haragját. Az előbbi esetben ez egy vicc, mert senki nem kötelezheti a miniszterelnököt arra, hogy még Orbán igényeire is tekintettel legyen akkor, amikor éppen elég babrás feladat volt neki kibújni a szocialisták intenzív kavarásaiból. Belyó esetében valóban megfontolandó, hogy érdemes lett volna meghallgatni azokat is, akik majd úgyis elmozdítják a helyéről...(ahogyan ezt Medgyessy is tette Mellár Tamással...)

- A kormány néhány más ügyben is sikerrel és időben lépegetett. Nagyon is jól érzékelték, hogy a vezető fizetések körüli botrányok nem fognak megállni a BKV és az

Akácfa utca vidékén. Még szeptemberben kötelezték a köztulajdonú cégeket a vezetői fizetések nyilvánossá tételére. Lett is mindenféle sumákolás, hazudozás, ekkor viszont a média lett a kormány legjobb partnere, s nem volt megállás. Novemberben limitálták a vezetői fizetéseket, majd újabb szabályokkal a testületek létszámát és javadalmazás felső határait is. Akárki akármit is mond: ilyen egyértelműen és drasztikusan egyetlen kormány sem mert még hozzájárulni ehhez a vadászterülethez, ehhez a szemérmesen takargatott közpénz-fosztogatási hitbizományhoz. És csak azt a kérdést lehetne feltenni: ha egyszer Medgyessy Péter még 2002 nyarán meghirdette az üvegzséb-programot, akkor miért is kellett csaknem nyolc évet várni ezekkel a kormányzati lépésekkel?

Más kormányzati lépésekben is történt olyan, amit sikernek tarthatunk: pl. a bankok széleskörű elhárítási manőverei ellenére is sikerült elfogadtatni azt a banki kódexet, ami legalább elejét veheti az ügyfelek pofátlan és szakszerű banki átvágásainak, ez például elsőrendűen állampolgár-védő akció volt.

A legnagyobb vita egyébként arról folyt, hogy a kormány elég intézkedést tette-e a munkanélküliség növekedésével szemben? Ez már csak azért is jogos kérdés, mert a növekvő trend most már eléri a másfél évtizeddel ezelőtti mértékeket. A kormány azzal védekezik, hogy az intézkedéseik nélkül ez az arány sokkal magasabb lenne, ráadásul egész Európában hasonló trendek mutatkoznak. (Ebben annyi igazság mindenképpen van, hogy a multik munkaerő-megszabaduló törekvéseivel szemben a kormánynak tényleg kevés mozgástere van, ezt leginkább a nemzetközi piaci hatások befolyásolják.)

- A kormányfő külpolitikai aktivitása nemcsak meglepő, hanem nagyrészt sikeres is volt. A párizsi útról, s a nagyköveti panaszok kapcsán tett válsághárító erőfeszítéseiről már más pontok alatt megemlékeztünk. Történt azonban ennél több is, a sikeresen lebonyolított költségvetési végszavazás után azonnal Washingtonban termett, ahol bezsebelhette Strauss-Kahn dicséretét és azt az elismerést, amivel az eddigi válságmenedzselést övezték. A további visszhang sem maradt el, mert három nap múlva a Financial Times szokatlanul meleg hangnemben méltatta a Bajnai-kormány stabilizációs erőfeszítéseit, s a lap még azt is megkockáztatta, hogy Magyarországnak sikerült visszanyernie a korábban elvesztett piaci bizalmát. Tudjuk, hogy itthon ennek a közvélemény nagyobbik része nem szokott túlzott jelentőséget tulajdonítani, de az az igazság, hogy egy olyan helyzetben, ahol a közeljövőben

még sokáig iszonyatos verseny lesz minden egyes befektetői fillérért, nagyon is sokat számít, hogy a nemzetközi pénzügyi világ központjaiban hogyan vélekednek a mindenkori magyar kormányról.

- Az eddig széljegyzetszerűen felsorolt tényezők mindegyikének köszönhetően az őszt végére már mérhetően elmozdult a kormányzati munka ösztársadalmi megítélése – legalábbis a tavaszi mélyponthoz képest. Mind a kormányfő, mind pedig a kormányzati teljesítmény egyre jobb osztályzatokat kapott a közvéleménytől, s nemcsak a baloldali hívek körében, hanem más táborokban is. Érdekes módon, mindez sokáig nem látszott meg az MSZP megítélésében, az utolsó két hónapban annyiban mindenképpen, hogy a lefelé tartó trend nemcsak megállt, de még valamit javult is.

- Ezért nem volt vártalan, amikor az MSZP hirtelen heves udvarlásba kezdett és a baloldali médiabefolyás összes maradék eszközét bevetette annak érdekében, hogy rábírák a kormányfőt a folytatásra. Pontosabban, annak az ígéretére... Ugyan lenne már az MSZP legközelebbi kormányfő-jelöltje, legalább a kampányidőszakban... Bajnai elébb udvariasan, majd egyre határozottabban emlékeztetett arra, hogy ő ezt a szerepkört csak ideiglenesen és csakis a válságkezelés kedvéért vállalta el. Úgy véljük, jól tette, hogy nem ugrott be. Ha elvállalja, akkor nemcsak eredeti ígéretének a megsemmisülésével kellett volna szembenéznie, hanem az eddigi munkájának az utólagos lerombolásával is. Nem beszélve arról a nagyon is praktikus mozzanatról, hogy az „Igen” pillanatától kezdve foglya lett volna a pártvezetés napi ármánykodásainak, praktikáinak, s akkor tényleg vége lett volna a szakértői kormányzásnak. Még a látszatának is.

Összességében azt mondhatjuk, hogy ez a kabinet a működése első nyolc hónapja során maximálisan teljesítette nemcsak azt, amit elvállalt, de még azt is, amit legfeljebb csak remélni lehetett tőle. Első hallásra mindez nem hangzik túl soknak, de az elmúlt huszonöt év során hasonlókat legfeljebb a Németh-kormányról mondhattunk el. Igaz, annak is eléggé reménytelennek látszott a helyzete. Bajnai Gordon az év utolsó heteiben több interjút is adott, illetve egyszer megjelentette a közgazdasági egyetemen tartott előadásának a szövegét, ezért viszonylag könnyű feladat rekonstruálni azt, hogyan vélekedik saját munkájáról. Nemcsak az elvégzett és teljesített feladatok értelmében, hanem a megértett kihívások tükrében is. Ez az önkép nagyjából *négy alapfogalom* köré rendeződik:

- Az első pillér az, hogy a kormányzati működést *válságüzemmódban* értelmezi. Ennek a jelentését úgyszólván minden megnyilvánulásában elmondja, hol rövidebb, hol hosszabb terjedelemben. Magyarán a jelen helyzet semmiképpen sem felel meg a normál állapotoknak, s több mint érdekes, hogy senki sem akarja megérteni azt, amikor arról beszél, hogy ez nemcsak a kormányra jellemző, hanem minden egyéb hazai intézmény helyzetére is igaz.
- Másik visszatérő magyarázó elemet „*megalkuvó realizmusnak*” hív. Meg is jelöli a szellemi forrásvidéket, amikor Bibó hamis realizmusát idézi meg, mint elemzési előzményt. Megalkuvó realizmuson azt érti, hogy a politikai erők a pillanatnyi hatalmi érdekeiktől vezéreltetve az elmúlt húsz évben rendre feláldozták a magyar társadalom hosszú távú érdekeit, s az újraelosztásban való versengés során nagyvonalúan eltekintettek a növekedés stabil forrásainak előteremtésétől.
- E premisszákból Bajnai a maga számára le is vont egy olyan *feladatlogikát*, amelynek a belső rendje nagyjából négy lépésre bontható: egyensúly > bizalom > kockázat-minimalizálás > növekedési előfeltételek előteremtése. Ami számomra teljesen meglepő volt: képes a saját eddigi kormányzati lépéseit ebben a sémában értelmezni, s még azt is elmagyarázni, hogy ebből a rendből a jövőre nézve miféle kormányzati lépések következnének
- Végül az egész töprengés summázata az, amit egykori közgazdasági egyetemi előadása utólagos címének is szánt: *szükségből erényt...* azaz, a jelenlegi kényszereket úgy kellene felfognunk, mint ami kivételes és visszavonhatatlan lehetőségeket teremt számunkra az eddig elodázott lépések megtételére. Vagyis a válságból kikerülhetnénk úgy is, hogy megtesszük mindazt, amire korábban nem voltunk alkalmasak.

Nem részletezzük tovább az egyes interjú/írások közös tanulságát, mindössze annyit jegyeznénk meg: nagy elődök után, olyan kormányfők nyomdokain járva, akiknek erős készletük volt arra, hogy a nemzet főideológusai legyenek, jött egy szerény

válságmenedzser, akinek nem volt főideológusi ambíciója, s mégis képes volt sokkal világosabban definiálni a maga – s az ország – helyzetét, mint főideológus elődei. Ez azért fölöttébb érdekes tanulság. A Figyelőbeli interjú egyébként a következő megállapítással zárult: "...Az utóbbi tíz évben a két hazai nagy párt azonosan viselkedett: az ország érdekeit szolgáló ígéretet, reformok, programok megfogalmazása és végrehajtása, az ebben való versengés helyett szavazatmaximalizáló magatartást folytatott. Azoknak az embereknek a támogatását akarták elnyerni, akik az állami elosztás bővítésében akár az eladósodás árán is érdekeltek voltak. Ezzel a torz politikai versengéssel fenntarthatatlan pályára terelték, feláldozták az ország fejlődését. Teljesíthetetlen ígéretet kora volt ez – ezt be kell fejezni. Ezt a pályát korrigáljuk most,..."

Írások:

- Vasbeton alapokat építünk a növekedés alá. Népszabadság-interjú Bajnai Gordonnal, nov. 30.
- A teljes ciklusra tervez, Bajnai –interjú, Figyelő, nov. 12.
- Szükségből erény, Bajnai Gordon. Népszabadság, dec. 28. /A nov. 24-én, a közgazdasági egyetemen tartott előadás írásos szövege./

3. Párthátterek

3.1. Az MSZP ősszel

Utólag visszatekintve a szocialisták év végi hónapjai meglehetősen unalmasan teltek, a frakció fegyelmezetten kitartott a kormány támogatása mellett és jelentős segítséget nyújtott ahhoz, hogy példátlan gyorsasággal és gondok nélkül érhessen véget a költségvetési vita parlamenti időszaka. Csak csöndben utalnánk arra, hogy a nagy-nagy harmónia színpalái mögött azért történt egy-két olyan lépés, amelyből a tavasszal elszabadult belső anarchia változatlan továbbélésére is következtethetünk. Utaltunk már a frakción belüli energiapolitikusok abbéli akciójára, amely a kormányt is váratlanul érthette, aztán a rádiófrekvenciákkal kapcsolatos háttéralku úgyszintén a kormány nyílt rosszallása mellett történhetett. Vagyis, nagy a gyanúnk, hogy a frakció vezetése – élén a nem túlzottan kulcsfiguraként megismert Mesterházy Attilával – arra alkalmas lehetett, hogy a politikailag legkényesebb ügyekben biztosítsa a frakció fegyelmezett jelenlétét és szavazását, cserében

viszont jelentősen megnőhetett a korábban is nagy belső hatalommal rendelkező lobbicsoportok cselekvési tere. A párton belüli gazdátlanság, a választások utáni helykereső harcok szerves mozzanata lehetett az a fura tánclépés-sorozat is, amit Szili Katalin ezen az őszen ellejtett a házelnöki széktől egészen a jeges semmiig. Nem beszélve Gyurcsány Ferenc váratlan - egynapos – feltűnéséig, amiből sokan mihamarabbi visszatérésére következtek. A nyugalom csak a felszínen honolt, a háttérben életre-halálra szóló helyezkedési csatározások zajlottak, s nem is értek még véget e sorok írásakor sem.

Az ősz legemlékezetesebb szocialista produkciója a miniszterelnök-jelölt kitermelése volt. Az már a nyár derekán egyértelművé vált, hogy e procedúra legutolsó, záró mozzanata a december 12-ei pártkongresszus lesz. Az idejekorán meghirdetett verseny azonban sokakat zavarórepülések bevetésére csábított. Voltak ki nem mondott önjelöltek, akik rutinosan másokra bízta aspirációik kiszivárogtatását a sajtóba.. (Naná, hogy a régi gárda oszlopairól van szó...) Voltak, akik azért futtattak más jelölteket, mert szerették volna szétzilálni a megszokott érdekhálók szokásos működését – ilyen jellegű próbálkozás volt Botka László, szegedi polgármester nevének megfuttatása. S voltak váratlan zuhanórepülések is. Kovács László - miután megtudta, hogy a kormányfő tényleg nem fogja őt újra jelölni Brüsszelbe – egyik napról a másikra bejelentkezett a kormányfőjelöltségre. Lett is némi zűrzavar, főként azután, amikor az is kiderült, hogy az informális Gyurcsány-kör hathatós támogatásban részesítené az egykori pártelnök visszatérési szándékait. Nem folytatjuk e kisszerű krónika további részleteinek felsorolását, beérjük egy közbeeső összegző magyarázattal.

E nagy-nagy kavarnak a háttérben a szocialista párt elit tagjai többségének az a kései felismerése állt, miszerint csak a legszűkebb listás helyeken lehetséges bekerülni a következő parlamentbe. Ez pedig azzal a következménnyel járt, hogy a korábban nyugalmas helyeknek tűnő posztoknak hirtelen semmi jelentősége sem lett: rájöttek például, hogy az egyéni jelöltség semmire sem ad garanciát, mert lehet, hogy a Fidesz valamennyi körzetben nyerni fog. S ha megmarad a szocialisták mostanában jellemző, kb. 20 % körüli támogatottsági szintje, akkor még a megyei listák második helye sem nyújt biztos fogódzót, sőt, az országos listán is legfeljebb a negyvenedik helyig lehet a bejutásban reménykedni. Mindez alaposan fel- és ártértékelt a fővárosi lista első tíz-tizenöt helyének súlyát is. Nem csoda, ha a kongresszust megelőző két hónapban iszonyatos erejű belső küzdelem keletkezett a párt valamennyi informális csoportja, áramlatra, tagozata, baráti köre között. A szó szoros

értelmében megkezdődött a túlélési küzdelem, nemcsak politikai, hanem fizikai értelemben is. Szép számmal akadnak ugyanis olyanok a versengők között, akik – nem minden alap nélkül - attól tartanak, hogy 2010 májusa után, képviselői mentelmi védettség nélkül, még a fizikai biztonságuk sem lehet garantált. Ez a félelem jelentős motiváló tényezője a biztos bejutó helyekért folytatott harcoknak. (Gyurcsány például magát meg tudta védeni az országos lista negyedik helyével, de pl. Szilvássy Györgynek, meg Gál J. Zoltánnak már nem tudott hasonlóan biztos helyet kijárni.)

A kongresszuson végül elfogadott országos lista azt mutatja, hogy a húsz éve uralkodó legszűkebb párt elit (Lendvaytól Hillerig, Kiss Pétertől Szekeresig, Lamperthől Kovács Lászlóig) sikerrel tudat megvédeni a maga pozícióit. Ez a „siker” viszont azzal a veszéllyel is jár, hogy a következő parlamentben majd a baloldalt annak a szűk csoportnak kell felépítenie a vereség utáni romokból, amelynek kitüntetett szerepe volt e vereség kivívásában is... Érdekes feladat lesz...

A miniszterelnök-jelölt egyébiránt az a Mesterházy Attila lett, akiről e titulus kb. két-három hónapja tudható volt. A szocialisták mégis megpróbálták e lépésből több hétig eltartó hírt kicsikarni, hétről-hétre nagy-nagy titokzatossággal megsúgták, hogy – az ország december 12-én megtudhatja a nagy meglepetést: tényleg ő lesz a jelölt... S tényleg lett meglepetés - ő lett... A magunk véleménye helyett ezúttal a korabeli Magyar Narancs c. hetilap vezércikkéből idézünk. (Már csak azért is, mert e lap nem tartható a baloldal ádáz ellenségének. S ha ehelyütt így kommentálták a meglepetést, akkor talán elképzelhető, hogyan vélekedett a jobboldal.) „Mesterházy egy üres befőttesüvegnek tűnik, amit a spejz egy eldugott polcáról az asztal közepére tettek: gyertek, emberek, egyetek belőle! Amiből két dolog következik. Vagy az van, hogy ez nincs így, és Mesterházy kiforrott elképzelésekkel rendelkezik e fenti tárgykörben, csak eddig nem beszélt róluk, mert soha senki nem kérdezte. (Beszélhetett volna kérdés nélkül is, úgy nyolc-tíz éve „van a politikában”, ebből négyet a kormányban töltött.) Vagy pedig az van, hogy a következő négy-öt hónapban a befőttesüveg-Mesterházyt meg kell tölteni..... Választása merész húzásnak tűnhet, de meglehet, csak a végső kilátástalanság megnyilvánulása...” (Magyar Narancs, dec.3.)

Egyébként a szélesebb baloldali/értelmiségi közönséget egyáltalán nem a listaállítás vagy a kormányfő-jelöltség izgalmai tartották e hónapokban fogva: őket már a várható

vereség utáni sanyarú idők, illetve a Fidesz esetleges kétharmados többségének következményei foglalkoztatták. A Népszava karácsonyi számának ünnepi kiadásában a Szép szó-mellékletének tizenhat teljes oldalát - összesen huszonnégy írást - ennek a problémának szenteltek. Nem mondhatnánk, hogy a hazai közírók jelentéktelen vonala szólalt volna meg ez ügyben, hiszen Heller Ágnestől Tamás Gáspár Miklósig, Ungvári Tamástól Bauer Tamásig sokan fejtették ki aggodalmaikat és kritikájukat. Az összkép több mint meglepő. Az elemzések durván két csoportra oszthatóak. Egyik részük nem aggódik az MSZP várható választási veresége miatt, mert úgy véli, hogy a baloldal - megszabadulva az elmúlt húsz év fölös terheitől - lehetőséget kap önnön újjászervezésére. A másik részük viszont kétségbeesetten kapaszkodik a szocialista párt minél jobb választási eredményének reményébe, mert úgy véli, hogy ez lehet az egyetlen kiút és garancia a demokrácia hazai fennmaradására...(A magam itt közölt írására nem térnek ki, hanem mellékletként csatolom az anyag egészéhez.)

Talán a sors vicce, talán a hazai politika viszonyok abszurdításának a legszebb bizonyítéka, de ebben az időben a baloldal legalaposabb és legkorrektebb kritikai elemzését egy vitán felüli jobboldali szerző, Solymosi Frigyes, akadémikus írta meg. A Népszabadságban egy jobboldali főideológus. Ő legalább egyben látta az elmúlt húsz év mindazon legfontosabb öncsalásait és mulasztásait, melyek következtében a baloldal logikusan került a szakadék szélére. Igaz, ő nem is igen tartja aggasztónak a Fidesz várhatóan elsöprő győzelmét, de legalább számol az ebből következő kivételes felelősséggel is.

Volt ebben az évutóban még egy hang, amely ugyan magányos volt, de a jövőben még fontos lehet, legalábbis a baloldal számára. Bitó László – nemzetközi hírű szemészprofesszor – az ÉS hasábjain kifejtette, hogy a baloldálnak már leginkább azzal kellene törődnie, hogy a jövőben minél méltóbb, demokratikusabb és vonzóbb ellenzéki szerepet tölthessen be. Le is írta mindazt, ami egy ilyen szerepkör számára elengedhetetlenül fontos értékválasztásként jelentkező feladat. Az is sokat mondó, hogy provokatív írásának szinte semmiféle visszhangja nem támadt. Talán még korán szólt. Félévvel később biztosan jobban megértik.

Irodalom:

- Az utolsó emberig. Miniszterelnök-jelölés az MSZP-ben, Magyar Narancs, nov. 19.

- Konstruktív ellenzék kerestetik, Bitó László. ÉS. nov. 20.
- Instant kőleves, kampány-előkészületek az MSZP-ben, Magyar Narancs, dec. 3.
- Mesterházy-interjú: „Ez hozza ki a legjobb szinergiát...” Magyar Narancs, dec. 10.
- Ifjúgárda. Országos listát állít az MSZP...Heti,Válasz, dec. 10.
- Mesterházy-interjú: Fel kell építeni az új baloldalt, Népszabadság, dec. 14.
- Szakadatok meg! Csányi Vilmos, Népszabadság, dec. 19.
- A baloldal népszerűségvesztése, Solymosi Frigyes, Népszabadság, dec. 23.
- Népszava /Szép szó - Kopogtató, dec. 24. / 24 írás a baloldaltól/

3.2. A Fidesz a döntő csata előtt

Meglepően nagy a nyugalom és a csönd az ellenzéki táborban. Mindez alapján véve nagyon is érthető. A helyzet ősszel is ugyanaz volt, mint június 7-e után. A tábor nagyságrendje olyan méretű, aminek a megtartásával egészen biztosan elérhető a választások egyedüli nyertesének pozíciója. Igen ám, de hogyan lehetséges megtartani a hárommilliónyi szimpatizánst? És hogyan lehet majd őket áprilisban aktív részvételre bírni? Ez az a két alapkérdés, ami aligha hagyja Orbán Viktort nyugton aludni, s ezekre nem tud senki sem megnyugtató tippel szolgálni. Marad tehát a megszokott megoldás: rutinszerűen szidni mindenféle kormányzati döntést, akár használnak azok, akár nem. És eltökélten hallgatni az általuk majd kívánatosnak gondolt megoldások részletei felől.

A Fidesz ezen a késő őszön maradéktalanul eleget tett mind a két főnti kritériumnak. Azért történt még egy s más. Például meghallgatták – Alcsúton - mind a 176 egyéni választási körzetben induló Fidesz-jelöltet, s talán nagyjából fel is készítették őket a várható kampányküzdelmekre. Minderről alig hallhattunk valamit, s e nagy csönd már önmagában is jelentős politikai teljesítmény. Hetekig/hónapokig zajlik a meghallgatás, s mégis alig szivárog ki belőle bármiféle használható, mediatizálható információ. Egy ilyen hiány néha beszédesebben tanúskodik egy hatalmi nagyüzem működőképességéről, mint ezer és egyéb lényegtelen hírfoszlány.

Mindazonáltal a média legkülönbözőbb szegmenseiben szünni nem akaró érdeklődéssel találgatják a leendő Fidesz-kormányzás szervezeti és tartalmi kérdéseit, s az elmúlt hónapokban – főként hetilapokban - jó néhány olyan összeállítás jelent meg, amely -

gyakorta bennfentes információkra támaszkodva - meglehetősen hiteles képet tudott nyújtani a jövőbeni szándékokról. A következőkben mi is elsősorban e néhány cikk, tudósítás segítségével kíséreljük meg megvilágítani a legfontosabb pontokat.

Elsőként a mostani (egykori) koalíció szellemi holdudvarában megszülető víziókat foglaljuk össze. Debreczeni József írásai nyomán eléggé széles körben elterjedtek a Fidesz leendő kétharmados többségéhez fűződő riadalmak. E forgatókönyv víziója szerint Orbán Viktor legelső dolga az lesz, hogy az alkotmányos rend megváltoztatásával évtizedekre bebetonozza a maga, s pártja hatalmát, véget ér a Harmadik Köztársaság, felszámolják a demokráciát, a szólásszabadságot, Magyarország valamiféle Lukasenko/Türkmenisztán-közeli áldemokrácia állapotába süllyed vissza. Nem szeretnék hosszabban kitérni e félelmek kritikájára, tény, hogy a szocialista párt, megmaradt médiabefolyásolási lehetőségeivel, igyekezett minél szélesebb körben elterjeszteni ezeket az aggodalmakat. S ha a Gyurcsány-körnek tényleg lesz majd a kampányra befolyása, akkor nem kizárt, hogy a szocialisták tényleg a Debreczeni-féle könyvvel igyekeznek alátámasztani e kampánytrükk hatásosságát. (Egyszer már ugyanis bevált az Orbánnal történő riogatás, hátha megint elfedi a saját mondandó hiányát.) Jobboldali kollégáim, ismerőseim e törekvések legfényesebb bizonyítékait látták abban, hogy rövid időn belül a Debreczeni-könyvnek minimum három orgánumban, meglehetősen nagy terjedelemben adtak teret: nov. 19. 168 óra, nov. 20. ÉS, nov. 24. Népszabadság. Mindez valóban feltűnő volt, s nem állítható, hogy a következő hetekben a baráti rádiók/tévék ne ragozták volna tovább a nagy terjedelmű cikkekben összefoglalt félelmeket. Mégis, azt hiszem, el van túlozva ez a jobboldali paranoia, mert a baloldalon ez a kampány csak azokban az orgánumban fejthette ki tagadhatatlanul erőteljes hatását, ahol egyébként is hasonló gondolkodású közönség igényeire talált. Előszóval emlékeztettek az egykori dr. Kende-könyvvel történt kampányrohamokra, de úgy vélem, hogy a mai körülmények között - ha van is ilyen szándék - nem lehetséges hasonló tömeghatást elérni.

Amúgy azért olvashatóak voltak a kétharmados félelmek ügyében józanabb hangok is. Lakner Zoltán például eléggé meggyőzően mutatta ki, hogy egyáltalán nem szükséges a Fidesznek ahhoz felforgatnia közjogi rendet, s megváltoztatni az alkotmányt, hogy 2014-ben viszonylagos biztonsággal ismételje meg a győzelmét. A - már más ügyben megidézett - Solymosi akadémikus pedig négy pontba foglalva szedte sorba azokat a veszélyforrásokat,

amelyeket a Fidesz - leginkább a saját táborában szétnézve - nagyon is komolyan kell, hogy vegyen. Még a győzelem előtt, mert e tényezők mindegyike olyan jellegű, hogy nem lehet majd az ellenfél ármánykodására mutogatva azt mondani, hogy ezek elkerülhetetlenek voltak. Solymosi Frigyes tulajdonképpen ugyanazokkal a veszélyforrásokkal vet számot, mint Debreczeni, csak éppen ő úgy gondolja, hogy sehol sincsen előírva e hibák, tévedések kötelező elkövetésének kényszere. Azért is érdemes a jobboldalnak e veszélyekkel jó előre szembesülni, mert a társadalmi béke megteremtésében a győztesnek sokkal nagyobb lehetőségei lesznek annál, mint amivel most, még a választások előtt kalkulálnak.

A szaklapokban egyre több elemzés foglalatoskodik a Fidesz-kabinet várható szerkezetével és összetételének alakulásával, A Figyelő pl. a nov. 26-ai számában hat teljes oldalon keresztül taglalja a leendő kormány szerkezetét. Ők is készpénzként könyvelik el – mint más, egyéb forrás is -, hogy a lehető legkisebb összetételű, jórészt csúcsmisztériumokból álló kabinet áll majd fel, s ebben a megoldásban természetesen a gazdaságpolitika irányítása is egészen új keretek közé kerülhet. Az sem kizárt, hogy a megszokott többfejű gazdaságirányítás végképp egycentrumúvá válik, s ebben a megoldásban a pénzügyi kormányzás visszaszorulhat a költségvetés ügyeinek főosztályi szintű intézésére.

A gazdaságpolitika tartalmi részleteiről szintén kevés biztosat lehet tudni, annyit igen, hogy még mindig tartja magát az a két stratégiai cél, amely már első hallásra is ellentmond egymásnak. Szeretnének radikális és azonnal érzékelhető adócsökkentést, valamint a minél előbb beinduló növekedéshez pedig jelentős volumenű forrást kormányzati segítséggel megmozdítani. Mindezt olyan körülmények között, amikor még a magyar gazdaság mindig a stabilizációs pályán kell, hogy botorkáljon. Amikor még a kiadások csökkentése, a külső források igénybevételének szükségessége, s a külső piacok tetszhalála olyan korlátokat állít a növekedési álmok útjába, amelyek a Fidesz nyolcévnyi ígéreteinek szemszögéből nézve elviselhetetlen és eltörrendő akadályokat jelentenek. Nem is viselik, Orbán Viktorral az élen. Nem is véletlen, hogy mind itthon, mind a nemzetközi szférában is mindent megtesznek e korlátok félretolása érdekében. A 29 közgazdász nyílt levelének közzétevése, majd ennek hazai és nemzetközi továbbtúpírozása mind-mind ennek az előzetes határkeresésnek, tapogatózásnak a része: hogyan lehetne a nemzetközileg elfogadott/előírt/elvárt hiánycélok alól úgy kibújni, hogy ezzel a manőverrel az új kormány legalább 700-800 milliárdos mozgásteret teremthessen meg magának. Még az idén...lehetőleg.

Irodalom:

- A Fidesz és az Alkotmánybíróság, Akadályelhárítás. Figyelő. nov.19.
- Amikor a híd elé érünk, Lakner Zoltán Népszabadság, nov. 9.
- Lehűtött kedélyek, Barát József, 168 óra, nov. 19.
- A rendszer elemei, a Fidesz programja, Figyelő, nov. 26.
- A Fidesz-kormány: Orbán Viktor „humán”csúcstárcát szeretne, Népszabadság, dec.21.
- Csirke a levesben, Lengyel László, Népszabadság, nov. 28.
- Választás előtt, Solymosi Frigyes, Népszabadság, dec. 2.

3.3. Néhány szó az MDF-dilemmákról

A júniusi uniós megmérettetés egyik nagy meglepetése az MDF váratlan mandátumszerzése volt, s ezt a maga idejében szinte mindenki Bokros Lajos listavezetői pozíciójának tudta be. Azóta eltelt már néhány hónap ahhoz, hogy beláthassuk, ennek a sikernek akár a 2010-es választásokig eltartó hatásai is lehetségesek még. Az egykori csodafegyverből időközben miniszterelnök-jelölt is lett, s noha senki nem számol azzal, hogy e titulusnak bármiféle komoly súlya lehetne Orbán Viktor esélyeivel szemben, azzal viszont igen, hogy e jelöltség a következő három hónapban kivételes szereplési alkalmak tömegét hozza majd—nemcsak Bokros Lajosnak, hanem az MDF-nek is. Innét kezdve lehetséges e fejleménynek egészen más olvasata is.

Az áprilisi választási totózóban eredetileg mindenki csak a három párt közötti mandátum-megoszlással számol, s ezt valóban nem túl nehéz modellezni. Más lesz viszont a helyzet akkor, ha a baloldali/liberális szavazótábornak az a másfélmilliós tömege – amelynek mozgósíthatósága 2002-ben és 2006-ban is sorsdöntő tényezőnek bizonyult – is fantáziát lát az átfazonírozott MDF-ben. Bokros ugyanis az értelmesebb és öntudatosabb baloldali választónak még mindig inkább választhatóbb mítosz, mint amennyire az elmúlt nyolcévnyi kormányzati teljesítmény nem az. Ugyanezt mondhatjuk az egykori SZDSZ-es szavazók jelentős részére, s a hagyományos jobboldali szavazók között azokra, akiknek ilyen-olyan

okból Orbán Viktor túlzottan is erős jelölt. És akkor még ott van a megcsappant, de mégiscsak létező saját, MDF-es bázis is. S az utóbbi évtizedben felnőtt fiatal, új szavazói rétegen belül is van olyan technokrata, konzervatív nagyvárosi réteg, amelynek ebben a mai politikai kínálatban még mindig inkább Bokros lehet a vállalható....

Csupa ha..., ha..., ha... Az elmúlt húsz évben mindig akadt olyan párt, amelyik abban bízott, hogy a legutolsó pillanatban lekaszállhatja az újonnan jötteknek kijáró bizalmat, s valamennyi ilyen jellegű képződmény nyom nélkül tűnt el. Mindezen előzmények óvatosságra intik az elemzőt, mégis le kell itt szögeznünk: a 2009 legvégére kialakult választás előtti körkép legnagyobb talányát az MDF jelent, lehet ebből hatalmas bukás is, ám az imént felsorolt – egymástól egyébként meglehetősen távol eső tényezők miatt – akár tíz százalék körüli meglepetés is. Az pedig legalább 35-40 mandátumot jelentene. Azzal már éppen össze lehetne zavarni a nagyon is egy irányba letisztulni látszó erőviszonyokat: nagyon is. Ezért nem fogják tétlenül nézni ezt a merész próbálkozást.

A Fidesznek semmiképpen sem lesz kedvező az MDF ilyen jelentős feltámadása, S nem azért, mert tőle vinné a szavazatokat, mert ez a képződmény inkább gyengíti a leendő MSZP pozíciót. A Fidesznek ez a konstelláció a kétharmados többségét veszélyezteti, s nem a győzelmét, a szocialistákat viszont nagyjából a peremvidékre szorítaná. Ma még nem tudni, hogy a Fidesznek melyik következmény lenne a hasznosabb/károsabb...Az viszont könnyen meglehet, hogy éppen egy ilyen karakterű beékelődés lenne képes megakadályozni a hazai többpártrendszer leegyszerűsödésének végzetes tendenciáit.

II. Gazdaságpolitikai kérdések

1. Gazdasági folyamatok

2009. negyedik negyedévéről ez idő szerint nagyon gyéren állnak még rendelkezésünkre adatok, jószerével csak az októberi számok ismertek, s csupán néhány vonatkozásban vannak információink novemberről, decemberről is. Az általános kép, ami a mozaikokból kirajzolódik a következő:

- Javulnak a magyar gazdaság növekedési mutatói amennyiben mérséklődik a visszaesés üteme. Ám ez karakterisztikusan csak az exportpiacok tekintetében rajzolódik ki, a belföldi kereslet továbbra sem mutat érdemi elmozdulást. A negyedik negyedévi várható GDP - a bázishatásnak köszönhetően - a korábbiakhoz képest mérséklődik, kb. 5 százalékos közelítő értéket fog jelezni. A Reuters által megkérdezett elemzői kör 2009. decemberében 5 százalékra tette a IV. negyedévi visszaesés mértékét.

- A mély recesszióknak köszönhetően kivételes mértékben javulnak a külső egyensúly mutatói. A külkereskedelmi mérleg többlete szinte hónapról hónapra emelkedik, novemberben 411,3 millió eurót tett ki, éves szinten bőven meg fogja haladni a 4 milliárd eurót. Ilyen mértékű aktívumra a forint történetében még nem volt példa. A hatalmas kiviteli többlet a belső kereslet zsugorodása miatt bekövetkezett, exportvisszaesésnél nagyobb importcsökkenés következménye. A külső egyensúlyjavulás lényegében a recesszió kikényszerülő pozitív tükörképe.

- Az államháztartás hiánya a vártnál lényegesen kedvezőbben alakult. Az elemzők zöme erősen kétségbe vonta, hogy lehetséges-e az éves deficitcél (önkormányzatok nélkül, pénzforgalmi szemléletű) teljesítése, mert ahhoz decemberben 135 milliárd forintos szufficitre volt szükség. Ilyen nagyságrendben pedig nem szokott ebben a hónapban bevételi többlet keletkezni. Az előzetes adatok szerint azonban a decemberi többlet 70 milliárddal meghaladta az előirányzatot, ami azt jelenti, hogy az éves szintű 918,6 milliárd forintos államháztartási hiány 7,5 százalékkal kisebb a legutolsó prognózisban szereplőnél. Ennek alapján nagy a valószínűsége annak, hogy a magyar gazdaság ebben a kritikus esztendőben teljesíteni tudja

az előírt, 3,9 százalékos GDP arányos hiányt. Nem zárhatjuk ki annak esélyét, hogy ezzel a teljesítménnyel a világrekorderek közé kerülünk.

- A munkaerőpiac tendenciái vegyesek: egyfelől a munkanélküliségi ráta szeptember óta 10 százalék fölé emelkedett, és azóta is tovább nőtt, másfelől a versenyszektorban alkalmazottak körében enyhén mérséklődik a visszaesés, az államháztartásból finanszírozottaknál pedig bővülést mértek – tekintettel a közfoglalkoztatás kiterjesztésére.

- A fogyasztói infláció az év átlagában 4,2 százalékos volt, majdnem két százalékponttal alacsonyabb az előző évinél (6,1 %). Az éven belüli drágulás azonban a 2008. évi 3,5 százalékról 5,6 százalékra erősödött, ennek háttérében az év közben végrehajtott közvetett adóemelések húzódtak meg, amelyek hatását az erős keresleti korlátok sem tudták teljes mértékben feltartóztatni. Az ipari termelői árszínvonal október-novemberben lényegében stagnált, elsősorban annak köszönhetően, hogy a belföldi értékesítésben folytatódott a július óta tartó defláció. Az erősebb forintnak köszönhetően az exportértékesítés árszínvonal-növekedése is mérséklődött. A mezőgazdaságban az év egészében mutatkozó defláció az utóbbi hónapokban némileg enyhült.

- A Monetáris Tanács az év végére 6,25 százalékra szállította le az alapkamat szintjét, ami az egy évvel korábbi 10 százalékos mértékhez képest jelentős eredmény. Ezt az utóbbi időben a mérséklődő inflációs várakozásokon túl a befektetői bizalom erősödése tette lehetővé. Decemberben a jegybank már csak 0,25 százalékpontos vágást hajtott végre elkerülendő az árfolyam nagyobb gyengülését.

2. Fontosabb gazdaságpolitikai döntések

2.1. A PSZÁF tevékenységének új alapokra helyezése

A PSZÁF-re vonatkozó törvény átszabásával a felügyelet kikerült a kormány fennhatósága alól, és státuszában autonóm közigazgatási szervvé lett. Mint újabb nemzeti intézmény – megerősített függetlenséggel – az országgyűlés fennhatósága alá került. Elnökét a

miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki, hat évre. Feladatait az országgyűléstől kapja, és a parlamentnek tartozik beszámolási kötelezettséggel. Tevékenységi köre és eszközei is bővültek:

- joga lesz felfüggeszteni bizonyos banki tevékenységeket, termékeket, szolgáltatásokat, ha azok veszélyeztetnék a pénzügyi stabilitást,
- kibővül és megerősödik a fogyasztóvédelmi szerepköre,
- egységes elvek alapján magasabb bírságokat szabhat ki (a plafont feljebb vitték).

Ugyancsak a pénzügyi intézményrendszer stabilitásának erősítését szolgálja, hogy felállították a Pénzügyi Stabilitási Tanácsot, amelynek tagja a mindenkori pénzügyminiszter, a jegybank elnöke és a PSZÁF elnöke. A tanács felállításával a cél a pénzügyi rendszer ellenőrzésének összehangolása volt. A tanács a pénzügyi rendszer kockázatainak értékelése alapján intézkedéseket hozhat, illetve jogszabályokat kezdeményezhet a kormánynál.

2.2.A banki ügyfelek védelme

A kormány e tárgykörben a következő intézkedéseket hozta:

- 2010. március 1-jétől korlátozzák a hiteletörlesztés díját, a fogyasztási hiteleknél az előtörlesztett rész 1 százaléka, a jelzálog-hiteleknél 2 százaléka számítható fel a kölcsönét határidő előtt visszafizetőnek.
- A lakáshitelek érdekében 15 napról 105 napra hosszabbították a bírósági végzés utáni kilakoltatás határidejét.

- Korlátozták a bankok egyoldalú szerződés-módosítási gyakorlatát (az ügyfél 60 nappal korábbi értesítése nélkül a szerződési feltételek nem módosíthatók, a 60 nap alatt viszont a bank ügyfele költségmentesen elállhat a szerződéstől).
- A kamaton felüli díjakat és egyéb költségeket legfeljebb az infláció mértékében lehet növelni.
- Lakott ingatlanra a bank nem köthet ki vételi opciót.
- 2010. július 1-jétől egy magánszemély évente egyszer vehet fel olyan hitelt, amelynek a thm-je nagyobb, mint 65 százalék, és maximum 250 ezer forintig. A kölcsön legfeljebb egyszer, hat hónapra hosszabbítható meg.

Megítélésünk szerint az iménti két pontban említett intézkedések helyesek voltak, a válságban explicitté váló problémák további eskalációjának megakadályozására irányultak – a pénzügyi-gazdasági stabilizáció érdekében (a bankügyfelek védelmének megerősítésén keresztül is).

2.3. A banki hitelezés korlátozása

A kormány decemberben rendeletet adott ki a körültekintő lakossági hitelezésről. Ennek értelmében a fogyasztási hiteleknel megszűnik a tisztán ingatlanalapú hitelezés. A bankoknak ugyanis – saját szabályzatukban rögzített módon – hitelezhetőségi limiteket kell meghatározniuk minden kölcsönt igénylőre, amely az adós maximális törlesztő-képességét jelenti. Forintkölcsön esetén legfeljebb ennek megfelelő összeg helyezhető ki, euróhitelnél ennek a 80 százaléka, egyéb deviza esetében pedig csak 60 százalékig lehet elmenni. E rendelet szerint 2010. június 11-e után kell eljárni.

Az ingatlan – jelzálogalapú – hiteleknel a fedezetet az ingatlan forgalmi értékének százalékában határozták meg. Forint hitel esetén a forgalmi érték 75 százaléka vehető figyelembe, euróhitelnél 60 százaléka, egyéb devizánál a 45 százaléka. Az így megszabott limitek jelentik a kölcsön maximális összegét.

A gépjármű-hitelezés szabályai is nagyjából az előbbi szerint változtak, forint hiteleknel a jármű forgalmi értékének 80 %-a, euróhitelnél a 65 %-a, egyéb devizánál az 50 százaléka vehető figyelembe a kölcsön összegének megállapításánál. A hitel maximum hét évre szólhat.

Az ingatlan- és a gépjármű-hitelezés új szabályai 2010. március 1-jétől lépnek érvénybe.

A rendelkezések ésszerű és biztonságos keretek közé kívánják a háztartások hitelezését terelni, és a forintalapú kölcsönöket preferálják. Az addig nyújtózkodjál, amíg a takaród ér – elvének érvényesülését – amely a kormányrendelet célja – azonban korlátozza, hogy nincs a magánadósságokat teljes körűen nyilvántartó adatbázis. Pozitív adóslista hiányában a kölcsönt nyújtó bank nem tudja a bekért adatokból helyesen megállapítani a hitelezhetőségi limitet.

3. Bérkérdések

Hosszas egyezkedések után megszületett az OÉT-ben a 2010-re vonatkozó bérmegállapodás. A munkavállalói oldal először 80 ezer forintos minimálbért követelt és 97 600 forintos szakmunkás garantált bérminimumot. Ez majdnem 12 százalékos növelést jelentett volna 2009-hez képest, ami a munkaadói oldalnak teljesen elfogadhatatlan volt. Mivel a válság körülményei közt ők volt alkupozícióban, a munkavállalók egyre lejjebb és lejjebb adták. A december 1-jén aláírt megállapodás szerint a minimálbér a 2009. évi 71.500 forintról 73.500 forintra emelkedik (2,8 %, infláció alatti növelés), a garantált bérminimum pedig 87.500 forintról 89.500 forintra (2,3 %-os emelés).

A felek megegyeztek abban, hogy 2010-ben bérek megőrzik reálértéküket, azaz nem lesz reálbéremelés. Erről 3,9 százalékos várt infláció mellett döntöttek. Nemzetgazdasági szinten ez úgy teljesül, ha a 160 ezer forintos fizetéseket és az ez alattiakat 3 százalékkal emelik, az efölöttieknél viszont nincs szükség a bruttó bérek növelésére. A munkaadói oldal záradékot fűzött a megállapodáshoz, eszerint a veszteséges cégeknél nincs béremelési kötelezettség.

A költségvetési törvény rendelkezése szerint az alkalmazottak és a főállású vállalkozók fizetéseit 2010-től nem a minimálbérhez igazítva kell megállapítani (és nem ehhez igazodva kell a tb-járulékot fizetni), hanem a tevékenységre jellemző kereset szerint, amit a piac jelez. A piaci ár mércéjéül eredetileg azt tervezték, hogy az Állami Foglalkoztatási Szolgálat által készített listát alkalmazzák majd, amely korcsoportonként, földrajzi egységenként pályakezdők, és tapasztalt munkaerők szerinti bontásban tartalmazza a szokásos béreket. Ám ez a rendelkezés kimaradt a törvényből, s csupán a piaci megjelölés szerepel benne. Ennek tisztázatlansága miatt keresetet nyújtottak be az Alkotmánybírósághoz, amely 2009 végéig nem foglalt állást ebben a kérdésben. Feltételezhetően el fogja utasítani a keresetet, mert a piaci ár meghatározása körül nem merül fel alkotmányossági probléma.

A kormány ezzel a rendelkezéssel a gazdaság további fehéritését kívánta elérni amellet, hogy a csökkentett tb-járulékkulcsok ellenére is nagyobb tb-bevételre számított, minthogy a piaci bérek általában magasabbak a kétszeres minimálbérnél. Ám a rendelkezés megengedi a piaci ár alatti bérkifizetést, ahol ezt bizonyítani tudják.

4. A költségvetési vita hordaléka

A 2010-re vonatkozó költségvetés vitájában több ponton is engedett szigorából a kormány, ami 76,7 milliárd forintos lazítást jelentett a benyújtott tervezetthez képest. Ennek forrását részben a költségvetési céltartalék adta.

- A kórházak kaptak 42,5 milliárd forintot, ebből még 2009-re 4,5 milliárdot.
- Az egészségügyi és a gyógyszerkasszát 1,6 milliárd forinttal egészítették ki.
- Nem csökkentették a gyermekétkeztetés normatíváját, ami 16,9 milliárd forintot jelentett.
- A távfű áfáját 2010-től 5 százalékra szállították le, ez kb. 20 milliárd forintos bevételkiesést jelentett.

- A fogyatékosok szervezetei is kaptak 150 millió forint plusz támogatást.

A Fidesz több mint 1370 módosító indítványt nyújtott be a 2010. évi költségvetés tervezetéhez, amelynek összes költségvetési hatása: 450 milliárd forint volt.

- Elkészítettek egy 175,8 milliárd forintos önkormányzati csomagot, amelyben az oktatási, szociális, egészségügyi normatívákat és a helyi közlekedés támogatását rendeznék.

- Összeállítottak egy 230 milliárd forintos foglalkoztatást bővítő projektet, ezen belül 200 milliárdot szánának a gazdaságélénkítésre, 10 milliárdot az energiahatékonyság növelésére, 5 milliárdot a turizmus fejlesztésére, 15 milliárdot pedig a kkv-k munkahely-megtartására.

A projekt forrását – Varga Mihály szerint – egyrészt a költségvetési tartalékok adnák:

- a stabilitási tartalékból 79 milliárd,
- a kamattartalékból 50 milliárd (ez a teljes tartalék felhasználását jelentené),
- a céltartalékból 71 milliárd,

másrészt elvonnák a 40 milliárd forintos informatikai fejlesztésre szolgáló forrásokat, és 12 milliárd forintot vennék el a központi irodabeszerzésektől. Minthogy ez összesen még csak 252 milliárd forint lett volna, további forrást kellett keresniük, amit abban találtak meg, hogy ha a Fidesz alakíthat kormányt, az olyan hitelességnövekedéssel jár majd, amiből 300 milliárd forintos kamatszolgálat-megtakarítás adódik, mert csökkenthető lesz a kamatokban a kockázati felár.

Vagyis a nagy ívű programhoz nem volt forrás. A tartalék ugyanis nem olyan forrás, ami már a tervezetben elkölthető, mert akkor nem tartalék. Tartalék nélkül viszont rendkívül kockázatos nekimenni egy olyan évnek, amelyben rengeteg a külső, és a választások miatt a belső bizonytalanság. A kamatfelár csökkenése azonban – elfogadva, hogy a parlamenti többséggel bíró (netán kétharmaddal is) új kormány iránt megnő a befektetői bizalom - az államadósság lassú átárazódása miatt 2010-ben még nem jelenthet érdemi megtakarítást. A

Költségvetési Tanács később kiszámolta, hogy a 300 milliárd forintos kamatszolgálat-csökkenéshez 1,2 százalékos kamatszintre lenne szükség, aminek elérése teljesen irreális a magyar gazdaságban, 2010-ben.

A Fidesz a 2010. évi költségvetést szakmai szempontból teljes bukásnak tartotta, mert abban – Varga Mihály közlése szerint – 900 milliárd forintos lyuk tátong. (Később ez az összeg 1000-re, majd 1200 milliárd forintra nőtt.) Ez pedig zömmel abból adódik, hogy a költségvetés nem számol a jegybank 300 milliárdos sterilizációs veszteségével, a BKV 85, a MÁV 220 milliárdos adósságával, a kórházak 70-90 milliárdos tartozásával, az E.ON-nál vállalt 66 milliárd forintos átrendezés miatt keletkezett kockázattal, valamint az Út a munkába program 60-80 milliárdos hiányzó forrásával. (Ez összesen 821 milliárd forint!)

A jegybank veszteségének említéséről a későbbiekben letek, mert a jegybank tételesen cáfolt. Augusztusi számításai szerint 2010-ben becsülhetően 170, 2011-ben pedig 120 milliárd forint lehet a jegybank vesztesége, ami valószínű alacsonyabb lesz a lecsökkenő forint-deviza kamatkülönbözet következtében. Ráadásul a 2010. évi veszteség kompenzációja a 2011. évi költségvetésben jelenik meg, tehát semmiképpen sem indokolt 300 milliárd forintos lyukról emiatt beszélni a 2010. évi előterjesztésben.

A többi vállalati adósság pedig csak akkor terheli a költségvetést, ha azt a kormány a cégeknek elengedi, ami nem szükségszerű, és nem célszerű. Minthogy a költségvetés készítésének és elfogadásának időszakában nem jelent esedékes kifizetést, ezért nem is tartalmazhatja ezeket a tételeket a költségvetés.

Ha viszont a Fidesz logikájából indulunk ki és elfogadjuk a 900 milliárd forintos lyukat, akkor az általuk megfogalmazott programmal együtt – figyelembe véve a javasolt tartalékok felhasználását is – a hiány 1100 milliárd forinttal megemelkedne, ami az előterjesztett megduplázását jelentené, és a GDP 7-8 százalékát tenné ki.

Minthogy a Fidesz szakpolitikusai többször is azt nyilatkozták, hogy a 2010-es deficit a GDP 7-7,5 százalékát fogja kitenni – és egyébként sem értettek egyet soha a megszorítások politikájával, sőt, mindennek a visszacsinálását ígérték – november közepén az IMF kinyilvánította: semmiképpen sem tudná tolerálni ezt a deficitmértéket. Erre Varga Mihály és

Matolcsy György is visszavonulót fűjt. Varga Mihály érveléséből az MNB veszteségét kihagyta, viszont az áfa-nál és a jövedelemadóknál keletkező várható bevételkiesésre, valamint a vártnál nagyobb állami garancia-érvényesítésre hivatkozott. Ebből nála már csak 5-6 százalékos 2010. évi hiány kerekedett ki. Ugyanakkor ugyanebben az interjúban (Figyelő, 2009. nov. 12-18.) azt is nyilatkozta, hogy nem tudja, mi vár rájuk pontosan, ami ellentmondott a tételesen felsorolt hiányt növelő tételeknek. Emellett kinyilvánította, hogy a Fidesz nem támogat olyan gazdaságpolitikát, amely a hiány növelést tűzi ki célul. Ez a kijelentés viszont kizárólag csak maguknak, befele szólhatott, és egyben implicite azt is kifejezésre jutatta, hogy a Fidesz támogatja a Bajnai-kormány gazdaságpolitikáját, amely tudvalevően a deficit konszolidációját vállalta fel. Varga – feltételezhetően, hogy ellensúlyozza a nemzetközi szervezetek megorrolását – olyan szöveget engedett meg, amire korábban nem volt példa. Szerinte „elementáris társadalmi igény érezhető a reformok iránt” – ezért bele kell vágni a változtatásokba. S miután az államháztartásban sikerül eloltani a tüzet „rendszerigényű átalakításokba kezdünk” – ígérte.

Matolcsy György ettől kezdve azt fejtegette, hogy Fidesz nem akar nagyobb deficitet, mert a Fidesz mielőbbi eurót szeretne. Ugyanakkor arra utalt, hogy a magyar gazdaság csak 2013-ban tud megindulni a növekedési pályán, addig stagnálni fog. Hacsak nem indul be a növekedési motor előbb, mert ekkor már 2012-ben lehetséges a növekedés. Ezt a véleményét nyilván arra való reakcióként fogalmazta meg, hogy növekedést serkentő álmairól (hiányemelkedéssel párosulva) le kellett mondania.

A költségvetési vitába belekavart az Európai Bizottság véleménye is, amely azt állapította meg, hogy a bemutatott 3,8 százalékos GDP arányos deficittel szemben 2010-ben 4,1-4,2 százalékos lesz a kiadási többlet. Ezt a megállapítást azonban a Bizottság később korrigálta – a korlátozottan rendelkezésre álló információkra hárította.

Minthogy az őszi parlamenti vitában és a közbeszédben is alapvetően az volt a kérdés, hogy tartható-e az államháztartás tervezett hiánya vagy sem, emlékeztetőül idéznénk a Költségvetési Tanács véleményét, amire a vitában egyik tagja, Kopits György sem emlékezett, vagy nem akart emlékezni. A Tanács szerint: ha a GDP csak az általuk számított fél százalékkal csökken, és nem 0,9 százalékkal, mint amire a költségvetés készítésénél tekintettel voltak, akkor az államháztartás hiánya csak 10 milliárd forinttal fogja meghaladni a

tervezettet (ami semmi!). Amúgy a hiány 132 milliárddal nagyobb lesz (ebből vesz le a tervezési tartalék 122 milliárdot). Egyébként pedig nem látott olyan tételt a Tanács a büdzsében, amely megakadályozná a hiánycél teljesülését. Ennek mondott ellent Kopits György akkor, amikor – később - 200 milliárd forintra tette a 2010. évi deficitcél kockázatát.

Ismeretes, hogy decemberben a kormány az IMF-fel és Brüsszellel egyetértésben módosította a növekedési pályát, tekintettel arra, hogy a 0,9 százalékos 2010. évi recessziót még májusban feltételezték, és azóta sokat javultak a külső feltételek. A módosítás közelítést jelentett a Költségvetési Tanács prognózisához, amennyiben a visszaesést 0,6 százalékra moderálta, az inflációs prognózist pedig 4,1 százalékról 3,9 százalékra csökkentette.

A vitában hivatkozási alappá lett az MNB véleménye is. A jegybank november végén megjelent Inflációs jelentésében 0,5 százalékponttal magasabb hiányt prognosztizált a kormány előterjesztésénél, amit a következőkkel indokolt:

- az önkormányzatok hiánya nagyobb lesz a tervezettnél,
- a MÁV támogatáscsökkentése kisebb lesz az előirányozottnál,
- kisebb személyi jövedelemadó-bevételt prognosztizáltak,
- a költségvetési szervek kiadásai meg fogják haladni a tervezettet.

E négy tételből összesen kb. 130 milliárd forintos deficitemelkedés következett a jegybank számításainál annak ellenére, hogy már 0,6 százalékos visszaesssel kalkuláltak. Ám hangsúlyozták: „Alap-előrejelzésünk szerint 2010-ben csak a szokásosnál magasabb tartalékok részleges eltörlése biztosíthatja a hiánycél elérését”¹ Vagyis korántsem állította az MNB, hogy nem teljesíthető a hiánycél, ám ehhez a kiadási jogcímmel nem rendelkező tartalék nagyobb részét zárolni kell.

Ugyanebben a jelentésében a MNB számba vette azt a kvázi-fiskális adósságot, ami az állami vállalatoknál halmozódott fel, illetve jelentett állami kötelezettségvállalást. Ennek összegét a GDP 2,7 százalékára tette (kb. 700 milliárdra), amit a közeljövőben konszolidálni kell, elszámolva azt a költségvetési egyenlegben. „Amennyiben a konszolidációra – írták -

¹ MNB Jelentés az infláció alakulásáról, 2009. november 61. old.

részben vagy egészben a következő két évben kerülne sor, akkor ez a lépés átmenetileg megemelné a következő évek hiányát”²

November 28-án, szombaton, a költségvetésről való végszavazás előtt két nappal egész oldalas hirdetés formájában jelentetett meg 29 közgazdász nyílt levelet a magyar országgyűlésnek címezve. Ebben arra szólították fel a képviselőket, hogy ne szavazzák meg a 2010. évi költségvetést, mert

- az „ugyanúgy rossz irányba viszi a magyar gazdaságot, mint a Gyurcsány-kormány által készített trükkös költségvetések...”
- „nem tartalmazza az évek óta szükséges reformokat és nem segít a magyar vállalkozások versenyképességének javításán...”
- „alul van tervezve a költségvetési hiány, ...így ... az országnak nem lesz esélye kilábalni a válságból. A hiány növekedését okozó bevételkiesések többek közt abból adódnak, hogy a kormány felültervezte mind a társasági adóból, mind az általános forgalmi adóból származó bevételeket, és fiktív előirányzatból akarja finanszírozni a gyógyító-megelőző tevékenységet. Ezzel párhuzamosan a kiadásokat pedig lényegesen alulkalkulálták.”

A nyílt levél aláírói közt a jobboldalhoz tartozó ismert és kevésbé ismert közgazdászokat lehetett találni. E sorok írója csak két néven csodálkozott el, Szapáry Györgyén, aki valaha az IMF alkalmazottja, majd a jegybank alelnöke volt, és Heim Péterén, aki a fiatal közgazdászok egyik legtehetségesebb, legfelkészültebb képviselője. Ők igazán érthettek a költségvetéshez, és ennek ellenére képesek voltak egy ilyen nyílt politikai kiállást vállalva odakozmálni szakmai tekintélyüket. A többi aláíró zöméről még azt sem feltételezem, hogy egyáltalán látta a 2010. évi költségvetési tervezetet.

Három nap múlva Szapáry György egy tv-műsorban kikotyogta, hogy a Fidesz szakmai csoportjától hívták fel a levél aláírására. Innen kezdve nem volt kérdéses, hogy a levél a választási kampány része. Azt a célt szolgálja, hogy egyfelől tovább sulykolja a

² Uo. 60. old.

közvéleményben: a Bajnai-kormány ártalmas, rossz irányba viszi a gazdaságot, másfelől a Fidesz kormányra kerülését követően megugró államháztartási hiányért a költségvetést most megszavazókat tegye felelőssé.

A levél arra nem volt alkalmas, hogy elvegye a képviselők többségének igen szavazatát, de az aláírók közt szereplő egykori jegybank-elnökök, pénzügyminiszter, KSH-elnök és egykori államtitkárok elég tekintélyes kört alkottak ahhoz, hogy felhívják a külföldi befektetők figyelmét a magyar költségvetési politika hitelességi problémáinak újbóli felmerülésére. Hasonló magatartást követtek, mint 2005-ben Szapáry György, aki felhívta Brüsszel figyelmét arra, hogy az államháztartás keretében – és ezért deficitnövelő módon – kellene elszámolni olyan tételeket (a sztrádaprogramhoz tartozókat), amelyeket korábban az Európai Bizottság költségvetésen kívülieknek ismert el.³

Miután e levél alaposan felkavarta a közbeszédet, Orbán Viktor felkérte annak értelmi szerzőjét, Járai Zsigmondot, hogy részletesen dokumentálják a szakértők a kifogásaikat. Erről december 21-én tartottak sajtótájékoztatót, ahol megjelent – noha az aláírók közt nem szerepelt – Matolcsy György is. Matolcsy György, a Fidesz egyik gazdasági műhelyének vezetője kifejtette, hogy

- a legnagyobb baj, hogy a költségvetésben nem látszanak azok a reformok, átalakítások, amelyek a gazdaság növekedését beindíthatnák,
- Magyarország egy lefelé menő spirálban van, és nincs jele annak, hogy ezt figyelembe vették volna a költségvetésben, mert a költségvetés 0,6 százalékos visszaeséssel számol csak.⁴

Mindenesetre meglepő volt, mint ahogy már a levél alapján is, hogy a Fidesz hirtelen síkra száll a reformokért, noha megelőzően minden erővel, még népszavazás szervezésével is, fellépett ellenük. Amúgy pedig nem volt helytálló a megállapítás, a költségvetési tervezet igenis számolt mind a nyugdíjrendszerben, mind a szociális rendszerben megvalósított

³ Ez korábban nem jutott eszébe az alelnökúrnak, noha az Orbán-kormány a saját sztrádaprogramját és más grandiózus fejlesztéseket is a Magyar Fejlesztési Bankkal finanszírozott, vagyis megkerülte a költségvetést.

⁴ Ebből is látszik, hogy M.Gy. nem vette kézbe a költségvetést, mert rosszul tudta: az 0,9 százalékos recesszióra épült.

reformokkal, és az adórendszer átalakításával – ha úgy tetszik reformjával – helyes irányba indult el, javítandó az ország versenyképességét. Azt lehetett állítani, hogy mindez kevés, ám az adott külső finanszírozási és belső politikai feltételek mellett valószínűsíthetően ennél többet nem lehetett tenni.

A 2010. évi költségvetés „trükkjeiről” számot adó kiadvány adós maradt annak bemutatásával, hogy miért mennek Magyarországon rossz irányba a gazdasági folyamatok. E nagyon súlyos vád bizonyítás nélkül maradt ott a levegőben.

A 7-8 százalékra taksált 2010. évi államháztartási hiány a 29-ek véleménye szerint a következőkből származik.

- A jövő évi költségvetés nem reális makrogazdasági feltételezésre épül, mert szerintük a visszaesés 2-4 százalék között alakul. Járai a sajtótájékoztatón 2,1 százalékos recessziót prognosztizált, ami nagyon különbözött a 4 százalékos visszaesés mértékétől. Lehet, hogy azért mondott mást, hogy hitelesebbnek tűnjön a szám. GDP prognózist ugyanis nem szoktak ilyen széles intervallumban megadni, a 2-4 % pedig inkább hasraütésnek tűnt, mintsem modellszámításokon alapulónak. Meg kell jegyeznünk, hogy a piacon jelen információink szerint ez a legpesszimistább várakozás, ennél csak jobb van. A legközelebbi jobb egy százalékos visszaesést tartalmaz, ami csupán 0,1 százalékponttal különbözik attól a pályától, amire a költségvetés alapozódott. A jelentés 200 milliárd forintra teszi a tervezési hiba hiánynövelő hatását, ami 4 százalékos csökkenés esetén is még mindig enyhén túlzott. Erre az évre jóhiszeműen azt lehet mondani, hogy a visszaesésnek ez a mértéke sem zárható ki, hiszen a világgazdaságban bármi megtörténhet. De ezt tudatos csalásnak, cselvetésnek, trükközésnek beállítani elfogadhatatlan.
- Elfogadhatatlan az is, hogy a későbbiekben felsorolt adókieséseket ismét deficitnövelő tételként veszi számba a jelentés. A társasági adónál, az áfánál és a személyi jövedelemadónál lát összesen 180-300 milliárd forintos (már megint nagyon széles sávszélű a becslés!) hiánytöbbletet, ami a „felültervezésből” következik.

- 22 milliárd forintnak nem látják a forrását az egészségügyi kasszában, ami úgy keletkezett, hogy a kórház-finanszírozást 38 milliárd forinttal utólag megtoldták, amihez 16 milliárd forintot rendeltek az általános tartalékból, a maradék forrását azonban nem jelölték meg. Ez valóban hiba volt, noha ettől függetlenül a forrása még meglehet.
- A vagyonadóval kapcsolatos aggodalmak is jogosak, erre 50 milliárd forintot állított be Pénzügyminisztérium, de mivel számoltak azzal, hogy a Fidesz vissza fogja vonni, ezért 50 milliárd forintos kamattartalékot képeztek. Egyébként az új kormány leghamarabb a második félévtől érvényesítheti ezt az elképzelését, vagyis várhatóan a tervezett bevétel fele meg fog jelenni a költségvetésben.
- 260 milliárd forintos hiányt láttak a 29-ek abból adódóan, hogy a korábbi megszorítások következtében ennyi hiányzik az önkormányzatoknál és a központi költségvetésnél. Ez lehetséges, sőt, még ennél is nagyobb szükséglet fogalmazható meg, ha a szükségből indulunk ki. Semmi okunk nincs feltételezni azonban azt, hogy a korábban elvett 260 milliárd automatikusan visszánő.
- Új szempontként vetették fel, hogy a 2009-es deficitcél teljesítése érdekében áttolják a hiány egy részét 2010-re, ebből a kozmetikázásból adódóan 80-100 milliárdos deficitemelkedés várható. Ezt cáfolja egyrészt az, hogy a 2009. évi pénzforgalmi szemléletű hiány alulteljesült, ami az ESA szerinti teljesülésének valószínűségét nagyon megerősítette, másrészt, hogy az unió felé eredményszemléletű kimutatást kell készítenünk, ami nem a tényleges pénzmozgást, hanem az esedékességet veszi figyelembe.
- Aggasztónak tartják a levél írói, hogy az eredeti 325 milliárdos tartalék felét már lekötötte a kormány: távfűtés áfájának fedezetére (20), afganisztáni szerepvállalásra (5 md Ft), gyermekétkeztetés támogatására (16,9 md). A felsorolt tételek nem adják ki a 162,5 md forintot. S csak emlékeztetni szeretnék arra, hogy éppen a Fidesz javasolta a tartalékok nagyobb részérének felhasználását, és ez a párt volt az, amelyik erősen harcolt a gyermekétkeztetési normatíva megtartásáért.

Az elfogadott költségvetés 206 milliárd forintos tartalékot tartalmaz, a jegybank meglátása szerint, ha ebből kb. 150-160 milliárdot zárolnak, akkor tartható a 2010. évi hiánycél.

- Bírálták a költségvetést azért is, mert nem különített el pénzt az állami vállalatok, az önkormányzatok és az egészségügyi intézmények konszolidációjára. Ez 600 milliárd forintot igényelne, ehhez jön az MFB-nél bedőlő hitelek 100 milliárd forintos garanciája és további 100 milliárd forintos garanciaérvényesítés. Ezekre valóban nem tartalmaz forrást a költségvetés, de előírás szerint nem is kell. Zömükben olyan tételek, hogy kifizetésükről majd a kormány dönt, és akkor valóban érinteni fogják a költségvetést. De akkor és csakis akkor.

Ha a fenti tételeket összeadjuk, 1640 forintos deficittöbbletet kapunk az elfogadott 1060 milliárd forintra szemben. Vagyis a 29-ek véleménye szerint 2010-ben az államháztartás hiánya 2766 milliárd forintot fog kitenni, ami a GDP több mint 10 százaléka, vagyis minimum 3 százalékponttal magasabb, mint a bemondott 7-8 százalék.

Rendkívül sajnálatos, hogy a 2010. évi költségvetés utóvédharcaiba a köztársasági elnök is beszállt. A Heti Válasznak adott interjújában a következőket nyilatkozta: „A Költségvetési Tanács ... komoly aggályokat fogalmazott meg... az elfogadott büdzsében szép számmal maradtak nyílt - és tudatos - törvénysértések.”⁵ Egyfelől a köztársasági elnök úr valószínű rosszul olvasta a Költségvetési Tanács véleményét, mert az korántsem fogalmazott meg komoly aggodalmakat. Sőt, a költségvetést teljesíthetőnek tartotta. A felülről nyitott tételeket valóban bírálta – Sólyom László ezeket említette meg tételesen -, de a KT javaslatára számukat a Pénzügyminisztérium az ésszerűség határáig lecsökkentette. Másfelől, ha törvénysértéseket tartalmaz a 2010. évi költségvetés, akkor azt nem lett volna szabad a köztársasági elnöknek aláírni. Aláírásával maga is törvénysértővé vált.

Az összetételében inkább a jobboldalhoz húzó Költségvetési Tanácsnak is eszébe jutott megnyilvánulni december 22-én, egy nappal a 29-ek sajtótájékoztatója után és 22 nappal a költségvetés parlamenti elfogadását követően. A testület ekkor közölte, hogy nem került sor azokra a módosításokra a költségvetésben, amelyeket szükségesnek láttak ahhoz,

⁵ Újra kell kezdenünk. Heti Válasz, 2009. december 17.

hogy a költségvetés, mint jogszabály megfeleljen a törvényi követelményeknek, „amire a köztársasági elnök egy hetilapnak adott interjújában hívta fel a figyelmet”. Ezt úgyis lehet értelmezni, hogy ha Sólyom László nem szólt volna, akkor a KT sem szólalt volna meg, mert 22 napig nem tartották fontosnak nyilvánosságra hozni elmarasztaló véleményüket a költségvetésről. A Költségvetési Tanács kifogásai, Sólyom László szerint: a törvénysértések, a következők voltak:

- A törvény indoklásában fel kellett volna tüntetni a 2009. évi várható kiadásokat. Bár ez valóban hasznos lett volna, de ilyen törvényi előírás egyébként nincs. Hosszú évek óta úgy kapják kézhez a képviselők a költségvetési törvénytervezetet, hogy az nem tartalmazza a bázisév várható teljesítését. Ezek szerint a törvénysértés már régóta tart, és Sólyom László minden évben törvényt sértő költségvetési előterjesztéseket írt alá.
- Bírálta a testület a külső tételek helyét, szerintük ezeknek az államháztartási törvényben kellene szerepelniük, míg a Pénzügyminisztérium jobbnak tartja, ha külön mellékletben szerepeltetik. Ez is évek óta így folyó gyakorlat. Nyilvánvaló, hogy ez nem tartalmi, hanem olyan formai kérdés, ami irreleváns a költségvetési politika hitelességével szemben.
- A KT szerint a felülről nyitott előirányzatok felsorolása sem felel meg a követelményeknek, ilyen az autópálya-építési keret vagy a beruházás-ösztönzésre elkülöníthető keret. A Pénzügyminisztérium több felülről nyitott előirányzatot zárt a végszavazás előtt, az említetteket csak azért nem, mert az építési tevékenység szezonális miatt szükség van a rugalmasságra. De ide tartozik az uniós pénzek társfinanszírozását szolgáló keretek nyitottságának megtartása is, ami nélkül előállhatna az, hogy a külső forrást költségvetési pénz hiányában nem lehetne felhasználni.
- Az utolsó kifogás az volt, hogy a költségvetés a belsőegyenleg-céljait nem forintban, hanem a GDP százalékában fejezte ki a következő három évre. A jogszabályokból ilyen követelmény nem következik, egyébként indokolatlan és lehetetlen is három

évre előre nominálisan rögzíteni egy költségvetési hiányszámot. A nemzetközi gyakorlatban is mindenki GDP arányos mutatókkal dolgozik.

Összességében a Költségvetési Tanács kifogásai tartalmilag nem érintették a költségvetést, véleményünk szerint azt a célt szolgálták, hogy municiót adjanak a köztársasági elnök véleményéhez, ha valaki egyszer rákérdezne: mégis milyen törvénysértésekre tetszik gondolni?

Az Európai Bizottság a nemzetközi hitelkeret felülvizsgálatát követően a következőket nyilatkozta: „a gazdasági tevékenység visszaesése 2010-ben valamivel kisebbnek látszik, mint a korábban előrejelzett 0,9 százalék (-0,6 %)”. Továbbá: „Az elfogadott költségvetés összhangban van a 3,8 százalékos hiánycéllal. A költségvetés 206 milliárd forintos (a GDP 0,8 százaléka) tartalékot tartalmaz... Vannak kockázatok mind a bevételi, mind a kiadási oldalon, ennek összege a tartalékok összegét a GDP 0,4 százalékaival csökkentheti. Mindez azt jelenti, hogy a 2010-es hiánycél elérhető.”

Az IMF szakértői az Igazgatóság részére készített anyagban a következőket jelezték: „2010-ben a GDP növekedési ütemét egy negyed százalékkal felfelé korrigáltuk, tükrözve az erőteljesebb exportnövekedést és a belföldi kamatok csökkenését. Az előrejelzés felfelé, illetve lefelé mutató kockázatai szimmetrikusak... A parlament által elfogadott költségvetés lényeges mértékű tartalékot tartalmaz, a 2010. évi célok elérése a kiadások szigorú kézben tartását igényli.”

Az Eu őszi jelentésében Magyarországot az unió legfegyelmesebb gazdálkodói közé sorolta. Hasonló értékelést kaptunk az OECD-től is. A Bank of America Merrill Lynch szerint Magyarország államháztartása 2010-ben a legerősebbek közt lesz. A JP Morgan felminősítette a magyar adóspiaci befektetéseket a gyorsan javuló költségvetési helyzetre tekintettel.

A Pénzügyminisztérium a következőt deklarálta 2009 végén: a költségvetés teljes egészében megfelel a közpénzügyi törvény előírásainak, a költségvetési fegyelemre előírt szabályoknak. A kormány jelentősen szűkítette a felülről nyitott, automatikusan teljesülő előirányzatokat, a Költségvetési Tanáccsal egyeztetve.

No comment.

